

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ**

Кафедра управління бізнесом

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «Удосконалення організації бухгалтерського обліку на
підприємстві в умовах невизначеності»**

Виконав: здобувач вищої освіти 2 курсу,
групи ТУкн-8-24 М1ООП(2.0здс)

(шифр групи)

спеціальності Облік і оподаткування

(шифр і назва спеціальності)

Любіченко Денис Володимирович

(прізвище та ініціали)

(підпис студента)

Керівник к.е.н., доц. Попова Г.Ю.

(прізвище та ініціали)

(підпис наукового керівника)

Київ 2026

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ

Кафедра управління бізнесом

Рівень вищої освіти:	<u>другий (магістерський) рівень</u>
Ступінь вищої освіти:	<u>магістр</u>
Галузь знань:	<u>07 Управління та адміністрування</u>
Спеціальність:	<u>071 Облік і оподаткування</u>
Освітньо-професійна програма:	<u>«Облік і оподаткування»</u>
Освітня кваліфікація:	<u>магістр з обліку і оподаткування</u>

Завдання на кваліфікаційну роботу студенту

Любіченку Денису Володимировичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи:

«Удосконалення організації бухгалтерського обліку на підприємстві в умовах невизначеності»

Керівник кваліфікаційної роботи

кандидат економічних наук, доцент

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Попова Г.Ю.

(прізвище, ім'я, по батькові)

2. Термін подання студентом кваліфікаційної роботи на попередній захист 4.05.2026 року.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (рекомендовані науковим керівником та відповідним методичним забезпеченням (окремі аспекти роботи, обсяги роботи): узагальнити зміст і специфіку організації бухгалтерського обліку та її нормативно-правового забезпечення; розглянути особливості бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану та невизначеності; визначити специфіку обліково-фінансової та господарської діяльності базового підприємства; провести аналіз впливу діджиталізації та цифровізації на організацію бухгалтерського обліку ТОВ «СЕМІОЛ»; розробити та обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення організації бухгалтерського обліку в умовах невизначеності на аналізованому підприємстві.

4. Необхідний графічний та аналітичний матеріал за темою дослідження:

рисунки, таблиці, графіки, формули, розрахунки.

5. Календарний план виконання кваліфікаційної роботи

№ п/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строки виконання		При мітк и
		Планові	Фактичні	
1	2	3	4	5
	Вступ	02.02.26- 09.02.26	02.02.26- 09.02.26	
	Розділ 1	09.02.26- 27.02.26	09.02.26- 27.02.26	
	Розділ 2	27.02.26– 23.03.26	27.02.26– 23.03.26	
	Розділ 3	23.03.26– 27.04.26	23.03.26– 27.04.26	
	Висновки	До 04.05.2026	04.05.2026	

6. Дата видачі завдання 12.01.2026 р.

Здобувач

(підпис)

Любіченко Д.В.

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

Попова Г.Ю.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Любіченко Денис Володимирович. «Удосконалення організації бухгалтерського обліку на підприємстві в умовах невизначеності» – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти ПрАТ «ВНЗ «МАУП». Київ, 2026.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що в умовах комп'ютеризації відбулися суттєві зміни в системі бухгалтерського обліку та складанні звітності. У зв'язку з чим, набуває актуалізації дослідження щодо впливу діджиталізації та цифровізації на організацію бухгалтерського обліку на підприємстві.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та розробка практичних рекомендацій щодо організації бухгалтерського обліку на підприємстві в сучасних умовах. Аналіз ведення бухгалтерського обліку на підприємстві під час воєнного стану та вплив діджиталізації та цифровізації на процес бухгалтерського обліку.

Методами дослідження є методи порівняння, синтезу, узагальнення та систематизації.

Ключові слова: електронний документообіг, діджиталізація та цифровізація бухгалтерського обліку, пакет програмного забезпечення, форс-мажорні обставини, добровільні виплати мобілізованим працівникам.

ANNOTATION

Liubichenko Denys Volodymyrovych. 'Improvement of Accounting Organization at the Enterprise under Conditions of Uncertainty' – Manuscript.

Qualification thesis for obtaining the second (Master's) level of higher education. PJSC "Higher Educational Institution "MAUP". Kyiv, 2026.

The relevance of the research topic lies in the fact that in the context of computerization, significant changes have occurred in the accounting system and the preparation of reporting. In this regard, research on the impact of digitalization and digitization on the organization of accounting in an enterprise is becoming increasingly relevant.

The research methods are methods of comparison, synthesis, generalization, and systematization.

Keywords: electronic document flow, digitalization and digitization of accounting, software package, force majeure circumstances, voluntary payments to mobilized employees.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.....	9
1.1. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві.....	9
1.2. Нормативно-правова основа організації бухгалтерського обліку...	19
1.3. Особливості бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану та невизначеності.....	36
Висновки до розділу 1.....	45
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА БАЗОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....	47
2.1. Загальна характеристика ТОВ «СЕМІОЛ».....	47
2.2. Основні технології та інструменти, які використовуються у цифровому бухгалтерському обліку на підприємстві ТОВ «СЕМІОЛ»..	53
2.3. Вплив діджиталізації та цифровізації на організацію бухгалтерського обліку ТОВ «СЕМІОЛ».....	62
Висновки до розділу 2.....	73
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	74
3.1. Зміни в організації бухгалтерського обліку на підприємствах в умовах воєнного стану.....	74
3.2. Бухгалтерський облік виплат мобілізованим працівникам ТОВ «СЕМІОЛ».....	85
3.3. Напрями удосконалення внутрішнього аудиту у системі забезпечення бухгалтерського обліку в умовах невизначеності.....	94
Висновки до розділу 3.....	112
ВИСНОВКИ.....	114
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	119
ДОДАТКИ.....	124

ВСТУП

Актуальність дослідження. Бухгалтерський облік є невід’ємною та обов’язковою складовою функціонування будь-якого суб’єкта господарювання незалежно від галузевої належності, організаційно-правової форми чи масштабів діяльності. Його значення для бізнесу зберігається на всіх етапах економічного розвитку, однак особливої актуальності бухгалтерський облік набуває в умовах нестабільності, кризових явищ та непередбачуваних зовнішніх викликів.

У процесі свого становлення бухгалтерський облік пройшов тривалий шлях еволюції – від елементарної фіксації господарських операцій до складної інформаційно-аналітичної системи, що забезпечує обґрунтованість управлінських рішень. На сучасному етапі він виступає одним із ключових індикаторів фінансово-економічного стану підприємства, а відтак є важливим компонентом економічного механізму як окремого бізнесу, так і національної економіки загалом.

Головне призначення бухгалтерського обліку полягає у формуванні повної, достовірної, своєчасної та систематизованої інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства. Така інформація необхідна широкому колу користувачів: керівництву підприємства – для ухвалення ефективних управлінських рішень; інвесторам і кредиторам – для оцінювання фінансової надійності та перспектив співпраці; контролюючим і податковим органам – для визначення правильності нарахування та сплати податкових зобов’язань; іншим зацікавленим сторонам – для аналізу результативності діяльності суб’єкта господарювання.

Особливого значення бухгалтерський облік набуває в умовах воєнного стану, коли діяльність підприємств супроводжується підвищеним рівнем ризику, невизначеності та впливом форс-мажорних обставин. Воєнні події зумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до організації облікового процесу, оскільки підприємства стикаються з ускладненням

документального оформлення операцій, порушенням логістичних зв'язків, втратами активів, змінами у режимі роботи та іншими факторами, що впливають на достовірність і безперервність обліку.

Вагомий науковий внесок у розроблення теоретичних, методологічних і прикладних засад організації бухгалтерського обліку фінансових результатів діяльності підприємства зробили провідні вітчизняні науковці, зокрема М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, В. В. Сопко, Л. М. Мних, М. Г. Чумаченко, В. Р. Шевчук та інші. У їхніх працях ґрунтовно висвітлено сутність, принципи, методичні підходи та практичні аспекти формування, облікового відображення й аналізу фінансових результатів суб'єктів господарювання.

Водночас сучасний етап розвитку економіки характеризується активною комп'ютеризацією та цифровізацією облікових процесів, що зумовлює істотні трансформації у системі бухгалтерського обліку й підготовки фінансової звітності. Запровадження цифрових інструментів, автоматизованих програмних продуктів, електронного документообігу та сучасних інформаційних технологій сприяє оптимізації облікової роботи, підвищенню оперативності обробки даних, зменшенню ймовірності технічних помилок і забезпеченню більш ефективного контролю за господарськими операціями.

Цифрова трансформація бухгалтерського обліку нині набуває особливої динамічності та демонструє значний потенціал подальшого розвитку. Вона не лише змінює технічні засоби ведення обліку, а й впливає на саму логіку організації обліково-аналітичної діяльності підприємства. Цей процес є незворотним, оскільки цифрові технології дедалі активніше адаптуються до сучасних умов господарювання, формуючи нові підходи до накопичення, оброблення, збереження та використання фінансової інформації.

Окрім цього, повномасштабна війна в Україні істотно ускладнила функціонування підприємств, поставивши їх перед необхідністю працювати в умовах підвищеної невизначеності, ризиків і форс-мажорних обставин. Воєнні виклики негативно позначилися на стабільності господарських процесів, організації документообігу, своєчасності відображення операцій та

забезпеченні безперервності бухгалтерського обліку. За таких умов особливого значення набуває здатність облікової системи оперативно реагувати на зміни, забезпечувати достовірність інформації та підтримувати управлінські рішення в кризовому середовищі.

Отже, поєднання процесів цифровізації бухгалтерського обліку, трансформації підходів до формування фінансової звітності та необхідності ведення обліку в умовах воєнного стану визначає наукову й практичну значущість обраної теми. Саме ці обставини зумовили актуальність дослідження, його проблемне поле та напрями подальшого наукового аналізу.

Тема дослідження – «Удосконалення організації бухгалтерського обліку на підприємстві в умовах невизначеності».

Об'єктом дослідження у кваліфікаційній роботі є сукупність організаційних умов, структурних елементів і методичних підходів до побудови системи бухгалтерського обліку на підприємстві ТОВ «СЕМІОЛ», що здійснює свою діяльність у місті Кривий Ріг Дніпропетровської області.

Предметом дослідження виступає діяльність підприємства, спрямована на формування, упорядкування, організацію та подальше вдосконалення системи бухгалтерського обліку відповідно до сучасних вимог господарювання.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження теоретичних засад організації бухгалтерського обліку на підприємстві, а також розроблення практичних рекомендацій щодо його удосконалення в сучасних умовах. Особлива увага в роботі приділяється аналізу особливостей ведення бухгалтерського обліку в період воєнного стану, а також визначенню впливу діджиталізації, цифровізації та новітніх інформаційних технологій на організацію облікового процесу.

Відповідно до визначених об'єкта, предмета та мети дослідження було сформульовано такі основні **завдання**:

- розкрити теоретико-методичні основи організації бухгалтерського обліку на підприємстві;
- здійснити оцінювання рівня впровадження цифрових технологій і

застосування сучасних цифрових інструментів у діяльності ТОВ «СЕМІОЛ»;

- проаналізувати використання електронного цифрового підпису, електронного документообігу та сучасного програмного забезпечення BAS Бухгалтерія як чинників, що впливають на ефективність організації бухгалтерського обліку на підприємстві;

- охарактеризувати специфіку організації бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану;

- дослідити зміни в обліковій системі ТОВ «СЕМІОЛ», зумовлені форс-мажорними обставинами та наслідками військової агресії рф;

- на підставі отриманих результатів дослідження сформулювати обґрунтовані висновки та розробити практичні пропозиції щодо вдосконалення організації бухгалтерського обліку на підприємстві.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу кваліфікаційної роботи становлять базові положення теорії бухгалтерського обліку, концептуальні засади організації облікового процесу, а також наукові напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених у сфері бухгалтерського обліку, звітності, цифровізації та управління фінансово-господарською діяльністю підприємств.

У процесі виконання дослідження було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема, метод логічного узагальнення використано для систематизації теоретичних підходів до організації бухгалтерського обліку; методи аналізу, синтезу та порівняння – для вивчення особливостей функціонування облікової системи підприємства; структурний і факторний аналіз – для визначення основних чинників, що впливають на організацію бухгалтерського обліку в сучасних умовах. Крім того, у роботі застосовано методи економіко-математичного моделювання, прогнозування та графічного відображення результатів, що дало змогу більш наочно представити отримані аналітичні дані.

Інформаційну базу дослідження сформували законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні матеріали Державної служби статистики

України, фінансова звітність досліджуваного підприємства, дані періодичних наукових і фахових видань, електронні ресурси мережі Internet, а також результати власних аналітичних розрахунків автора. Опрацювання, систематизація й аналіз інформаційних матеріалів здійснювалися із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій та інформаційних засобів обробки даних.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані у кваліфікаційній роботі пропозиції та рекомендації можуть бути використані підприємством для підвищення ефективності організації бухгалтерського обліку, удосконалення документального оформлення господарських операцій і забезпечення більш обґрунтованого прийняття управлінських рішень. Особливої актуальності ці рекомендації набувають в умовах воєнного стану, коли підприємства стикаються з нестабільністю господарських процесів, форс-мажорними обставинами та необхідністю своєчасного й достовірного відображення операцій в обліковій системі.

Структура кваліфікаційної роботи обумовлена метою, завданнями та логікою проведеного дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА

БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

1.1 Організація бухгалтерського обліку на підприємстві

Під організацією бухгалтерського обліку доцільно розуміти впорядковану систему організаційних умов, методичних підходів, технічних засобів та структурних елементів, за допомогою яких забезпечується побудова й функціонування облікового процесу на підприємстві. Її головним призначенням є формування достовірної, повної та своєчасної інформації про господарську діяльність суб'єкта господарювання, а також здійснення контролю за ефективним і раціональним використанням трудових, матеріальних, фінансових ресурсів та готової продукції.

У процесі функціонування кожне підприємство здійснює сукупність господарських операцій, які відображають зміст його виробничої, фінансової, комерційної та управлінської діяльності. Усі такі операції без винятку мають бути належним чином зафіксовані, документально підтверджені, систематизовані та відображені в обліковій системі. Саме реєстрація й узагальнення господарських процесів є однією з ключових функцій бухгалтерського обліку, оскільки забезпечує інформаційну основу для контролю, аналізу та прийняття управлінських рішень.

Організація бухгалтерського обліку є цілеспрямованою діяльністю керівництва підприємства, спрямованою на створення, упорядкування, підтримання та постійне вдосконалення облікової системи. Її метою є забезпечення внутрішніх і зовнішніх користувачів необхідною інформацією про фінансово-господарський стан підприємства, результати його діяльності, рух активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів і витрат.

Значення організації бухгалтерського обліку полягає у підвищенні якості обробки економічної інформації, раціональному розподілі функціональних

обов'язків між працівниками бухгалтерської служби, забезпеченні узгодженості облікових процедур та впровадженні науково обґрунтованих підходів до організації праці. Вона виступає одним із найбільш відповідальних етапів створення підприємства та підготовки його до стабільної й результативної діяльності. Без належним чином організованого бухгалтерського обліку неможливо забезпечити ефективне управління підприємством, контроль за господарськими процесами та достовірне відображення результатів його діяльності.

Організація бухгалтерського обліку являє собою цілісну систему, якій притаманні такі характерні ознаки:

- наявність вхідних і вихідних інформаційних потоків;
- взаємозв'язок між окремими елементами облікової системи;
- цілісність, узгодженість і функціональна єдність її складових;
- відносна самостійність функціонування в межах загальної системи управління підприємством;

чітко виражений управлінський характер, спрямований на забезпечення контролю, аналізу та прийняття обґрунтованих рішень.

Метою господарського обліку є достовірне, повне та системне відображення фактів господарської діяльності підприємства, а також окремих явищ суспільно-економічного життя. Його призначення полягає у формуванні об'єктивної, своєчасної та змістовної інформації, необхідної для здійснення контролю за перебігом господарських процесів, оцінювання результатів діяльності суб'єкта господарювання та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

До системи господарського обліку висувається низка важливих вимог, дотримання яких забезпечує якість, надійність і практичну цінність облікової інформації. Зокрема, господарський облік має відповідати принципам порівнянності, точності, об'єктивності, зрозумілості, доступності, своєчасності, економічної доцільності та раціональності організації облікових процедур (рис. 1.1).

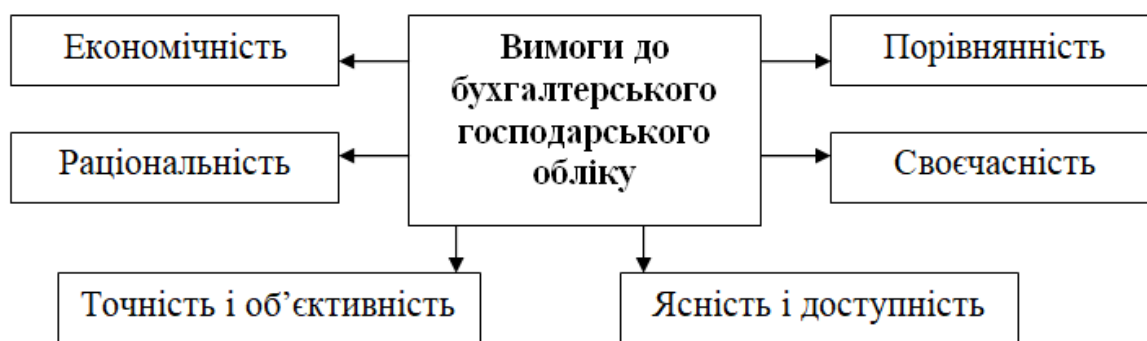

Рис. 1.1 – Вимоги до господарського бухгалтерського обліку (джерело: складено автором на підставі [1; 2])

Точність та об'єктивність обліку передбачають, що всі облікові показники мають бути достовірними, коректними та такими, що максимально повно відображають реальний фінансово-господарський стан підприємства й результати його діяльності. Це означає, що облікова система повинна забезпечувати документальне фіксування як позитивних результатів роботи суб'єкта господарювання, так і наявних недоліків, відхилень чи проблемних аспектів його функціонування. Отже, точність і об'єктивність є необхідною умовою формування правдивої інформаційної бази для аналізу, контролю та прийняття управлінських рішень.

Ясність та доступність облікової інформації полягають у тому, що дані, які надаються користувачам, мають бути викладені зрозуміло, логічно й послідовно. Облікова інформація повинна чітко характеризувати основні напрями діяльності підприємства, його майновий стан, фінансові результати, рух ресурсів, зобов'язань та інших економічних показників. Водночас під час формування та подання такої інформації необхідно враховувати різний рівень економічної підготовки користувачів, адже не всі вони мають однаковий ступінь обізнаності у сфері бухгалтерського обліку, фінансів та управління.

Своєчасність обліку означає необхідність оперативного формування, опрацювання та передання облікових даних відповідним користувачам у визначені строки. Саме своєчасна інформація має найбільшу практичну цінність, оскільки використовується для ухвалення управлінських рішень,

планування діяльності підприємства, розроблення конкретних організаційних і фінансово-економічних заходів. Вона також необхідна для поточного керівництва підприємством, контролю за раціональним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, забезпечення ефективної постачальницької, виробничої та збутової діяльності, а також для контролю за станом розрахункових операцій.

Економічність та раціональність обліку передбачають таку організацію облікового процесу, за якої витрати на його ведення є обґрунтованими та мінімально необхідними, але при цьому не знижується якість облікової інформації, її повнота, достовірність і своєчасність. Досягнення цієї вимоги можливе завдяки впорядкуванню обліково-обчислювальних робіт, оптимальному розподілу функцій між працівниками бухгалтерської служби та активному використанню сучасних комп'ютерних технологій.

Автоматизація бухгалтерського обліку істотно підвищує ефективність оброблення інформації, скорочує час на реєстрацію, систематизацію та узагальнення облікових даних, а також прискорює передання інформації, необхідної для управління підприємством. Крім того, застосування цифрових технологій дає змогу зменшити трудомісткість облікових процедур, мінімізувати ризик технічних помилок і, за потреби, оптимізувати чисельність працівників, залучених до виконання облікових операцій. Таким чином, раціонально організований облік забезпечує не лише достовірне інформаційне супроводження діяльності підприємства, а й сприяє підвищенню загальної ефективності його управління.

Для встановлення, оцінювання та вимірювання змін, що виникають у господарській діяльності суб'єкта господарювання внаслідок здійснення певних господарських операцій, а також для визначення параметрів і величини об'єктів обліку застосовують кількісні та якісні вимірники.

кількісні вимірники – це показники, за допомогою яких відображаються обсяги здійснених господарських операцій, масштаб виробничих, фінансових чи інших економічних процесів, а також розмір відповідних об'єктів

бухгалтерського обліку. Вони дають змогу зафіксувати фактичну величину ресурсів, продукції, робіт, послуг або інших елементів господарської діяльності підприємства;

якісні вимірники характеризують результативність та економічну ефективність здійснених господарських процесів і операцій. Вони відображають не лише сам факт змін в об'єктах обліку, а й їхній вплив на фінансовий стан, продуктивність, рентабельність, доцільність використання ресурсів та загальну ефективність діяльності суб'єкта господарювання.

З урахуванням видів засобів, які використовуються підприємством, джерел їх формування, характеру господарських процесів і показників, що відображають результати діяльності, кількісні облікові вимірники поділяються на кілька основних груп: натуральні, трудові та вартісні (рис. 1.2). Такий поділ дає змогу всебічно оцінити господарські операції, поєднуючи фізичні, трудові та грошові характеристики об'єктів бухгалтерського обліку.

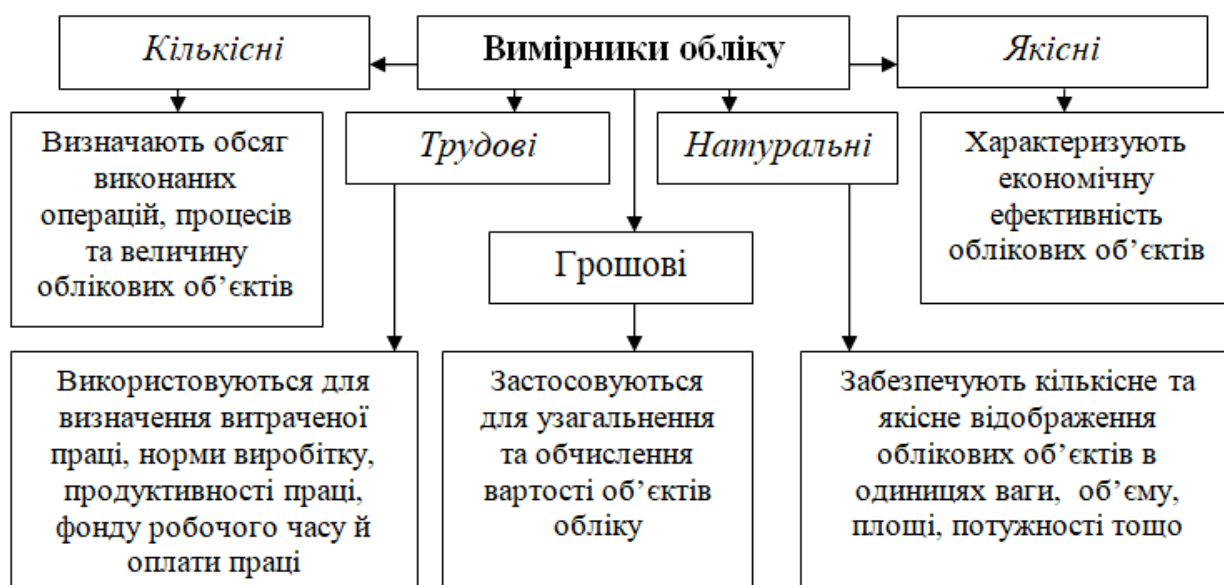

Рис. 1.2 – Вимірники обліку (джерело: [3; 4])

Натуральні вимірники застосовуються для відображення об'єктів обліку у фізичних одиницях виміру, зокрема в одиницях маси, об'єму, довжини, площі, кількості, потужності тощо. За їх допомогою облікові об'єкти можуть характеризуватися у штуках, одиницях, місцях, метрах, сантиметрах, гектарах,

кілограмах, центнерах, тоннах, літрах, кубічних метрах, ватах та інших відповідних показниках. Облік, що здійснюється із використанням таких одиниць виміру, називається натуральним. Його основне призначення полягає у забезпеченні контролю за наявністю, збереженням і рухом майна підприємства, а також за обсягами використання матеріальних ресурсів у процесах постачання, виробництва та реалізації продукції.

Трудові вимірники використовуються в бухгалтерському обліку для фіксації кількості витраченого робочого часу. Вони виражаються в одиницях часу – днях, годинах, хвилинах тощо. Зазначені вимірники часто застосовуються разом із натуральними, оскільки дають змогу визначити рівень виробітку працівників за певний проміжок часу, наприклад у людино-годинах або людино-днях. На основі трудових вимірників здійснюється нарахування заробітної плати працівникам підприємства, а також розраховуються показники продуктивності праці, ефективності використання трудових ресурсів і результативності виробничого процесу.

Вартісні, або грошові, вимірники призначені для узагальненого відображення об'єктів бухгалтерського обліку в єдиному грошовому вираженні. Їх основою є національна грошова одиниця держави, зокрема в Україні – гривня та її частина, копійка. Саме вартісний вимірник дає можливість узагальнити інформацію про наявність, рух і використання різномірних господарських засобів, здійснені господарські процеси, доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства. У практиці бухгалтерського обліку грошові вимірники застосовуються у взаємозв'язку з натуральними й трудовими, оскільки вартісна оцінка облікових об'єктів часто формується саме на їхній основі.

Отже, натуральні, трудові та вартісні вимірники є взаємопов'язаними елементами господарського обліку. У багатьох випадках вони використовуються одночасно, що забезпечує більш повне, об'єктивне й всебічне відображення облікових об'єктів, господарських операцій і результатів діяльності підприємства.

1.2 Нормативно-правова основа організації бухгалтерського обліку

Трансформаційні процеси в економічному середовищі, активне впровадження ринкових механізмів господарювання та стратегічний курс України на інтеграцію у міжнародний економічний простір зумовлюють необхідність подальшого реформування системи бухгалтерського обліку й фінансової звітності. Важливим напрямом таких змін є формування цілісної системи законодавчо-нормативного регулювання, яка має забезпечити належні умови для створення об'єктивної, повної, своєчасної та релевантної економічної інформації про фінансово-майновий стан суб'єктів господарювання, результати їхньої діяльності та ефективність використання ресурсів.

Основне призначення нормативного та законодавчого регулювання бухгалтерського обліку в умовах ринкової економіки полягає у забезпеченні всіх зацікавлених користувачів достовірною, обґрунтованою та неупередженою інформацією про фінансовий стан підприємств, результати їхньої господарської діяльності, структуру активів, зобов'язань і власного капіталу. Поява нових економічних категорій, інструментів і понять, характерних для ринкової моделі господарювання, спричинила потребу в удосконаленні нормативного регулювання обліку власного капіталу, фінансових інвестицій, лізингових операцій, розрахунків в іноземній валюті та інших специфічних об'єктів бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський облік як організаційно-інформаційна система насамперед функціонує на рівні окремого власника або підприємства – приватного, колективного чи корпоративного. Водночас із розвитком суспільних інституцій, зокрема територіальних громад, муніципальних утворень, державних органів та інших соціально-економічних структур, значення облікових даних істотно зростає. Вони стають необхідними не лише для внутрішнього управління підприємством, а й для розв'язання ширших соціальних, економічних і суспільних завдань.

Для забезпечення єдності, зіставності та узгодженості показників господарської діяльності на рівні підприємств і економіки загалом методологічне регулювання бухгалтерського обліку в Україні здійснюється на основі законодавчо визначених норм, а також із урахуванням загальновизнаних принципів, прийнятих у міжнародній обліковій практиці. Такий підхід сприяє підвищенню прозорості фінансової інформації, її порівнянності та придатності для використання різними групами користувачів.

Отже, нормативно-правова база організації бухгалтерського обліку в Україні виконує важливу регулювальну, методологічну та інформаційну функції. Вона визначає загальні правила ведення обліку, порядок формування фінансової звітності, принципи оцінювання об'єктів обліку та вимоги до достовірності облікової інформації. Характеристику чинної нормативно-правової основи організації бухгалтерського обліку в Україні наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 - Нормативно-правова основа організації бухгалтерського обліку в Україні (джерело: [5, с. 43])

Рівень	Нормативно-правова основа
Рівень I	Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 № 996-XIV
Рівень II	Укази, постанови, які встановлюють норми бухгалтерського обліку в Україні
Рівень III	Положення (Стандарти) бухгалтерського обліку з окремих напрямків
Рівень IV	Рекомендації, інструкції з організації методики ведення бухгалтерського обліку
Рівень V	Наказ власника (керівника) підприємства про облікову політику

На першому рівні системи нормативного та правового забезпечення бухгалтерського обліку в Україні перебуває Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV. Цей законодавчий акт визначає правові засади регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку, а також порядок складання

фінансової звітності суб'єктами господарювання в Україні. Структурно Закон складається з п'яти розділів, кожен із яких розкриває окремі аспекти функціонування облікової системи.

У першому розділі Закону окреслено сферу його застосування, мету прийняття, основні принципи бухгалтерського обліку й фінансової звітності, а також визначено валюту, у якій здійснюється ведення обліку та складання звітних форм.

Другий розділ, що має назву «Державне регулювання бухгалтерського обліку і фінансової звітності», присвячений питанням державного впливу на систему бухгалтерського обліку в Україні. У ньому розкрито особливості нормативного регулювання обліку та звітності, а також визначено функції, повноваження і завдання Методологічної ради з бухгалтерського обліку.

У третьому розділі – «Організація і ведення бухгалтерського обліку» – висвітлено ключові положення щодо побудови облікового процесу на підприємствах. Зокрема, у ньому визначено вимоги до організації бухгалтерського обліку, порядок оформлення первинних документів, ведення облікових реєстрів, а також правові засади проведення інвентаризації активів і зобов'язань підприємства.

Четвертий розділ Закону – «Фінансова звітність» – встановлює загальні вимоги до складання та подання фінансової звітності. У ньому розглянуто основи формування консолідованої та зведеної звітності, визначено звітний період, порядок подання й оприлюднення фінансової інформації, а також окреслено механізми контролю за дотриманням законодавства у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

П'ятий розділ містить прикінцеві положення, у яких визначено порядок набрання чинності цим законодавчим актом.

На другому рівні системи нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку формуються, затверджуються та впроваджуються нормативні акти Кабінету Міністрів України, а також інших центральних органів виконавчої влади. Такі документи визначають загальні організаційні та

методологічні засади, які мають враховуватися під час розроблення нормативних положень наступних рівнів регулювання бухгалтерського обліку.

Третій рівень нормативного регулювання представлений національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, які регламентують порядок ведення обліку за окремими об'єктами, напрямками та господарськими операціями. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку є нормативно-правовим актом, затвердженим Міністерством фінансів України, у якому визначаються принципи, методи та правила ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Важливою умовою їх застосування є відповідність положенням міжнародних стандартів фінансової звітності та відсутність суперечностей із ними.

Основне призначення національних стандартів бухгалтерського обліку полягає у конкретизації та практичному розкритті правових норм, закріплених у Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV. Саме через систему понять, принципів, методичних підходів і правил облікового відображення господарських операцій національні стандарти забезпечують єдність ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності на підприємствах.

На четвертому рівні нормативного забезпечення розробляються методичні рекомендації щодо організації та ведення бухгалтерського обліку окремих видів активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів, витрат та інших господарських операцій. Їхнє призначення полягає у забезпеченні раціональної, послідовної та ефективної системи бухгалтерського обліку, а також у сприянні застосуванню сучасних форм, методів і способів ведення облікової роботи.

П'ятий рівень регулювання реалізується безпосередньо на рівні підприємства. На цьому етапі власник або керівник суб'єкта господарювання затверджує наказ про облікову політику підприємства. Цей внутрішній організаційно-розпорядчий документ визначає сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та організації облікового процесу.

Призначення наказу про облікову політику полягає в адаптації загальних законодавчих і нормативних вимог до специфіки діяльності конкретного підприємства, його організаційної структури, галузевих особливостей, масштабів господарювання та потреб управління. Таким чином, саме на рівні облікової політики забезпечується практична реалізація нормативних положень у межах внутрішньої системи управління підприємством.

Загальне державне управління у сфері бухгалтерського обліку в Україні на сучасному етапі здійснюється Кабінетом Міністрів України. Державне регулювання бухгалтерського обліку спрямоване на забезпечення єдиних підходів до організації облікового процесу та формування фінансової звітності, а також на створення належних умов для захисту інтересів усіх користувачів облікової інформації.

Основними цілями державного регулювання бухгалтерського обліку є:

запровадження уніфікованих правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, обов'язкових для застосування всіма підприємствами, установами й організаціями незалежно від форми власності та виду діяльності;

забезпечення достовірності, повноти, прозорості й порівнянності фінансової інформації, що надається внутрішнім і зовнішнім користувачам;

удосконалення системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до сучасних економічних умов, потреб управління та міжнародної практики.

Методологічне регулювання питань бухгалтерського обліку й фінансової звітності в Україні покладено на Міністерство фінансів України. Саме цей орган визначає основні методичні засади ведення обліку, розробляє та затверджує національні положення і стандарти бухгалтерського обліку, а також забезпечує нормативне врегулювання порядку формування фінансової звітності.

Особливий порядок ведення бухгалтерського обліку та складання звітності встановлюється для банківських установ. У цій сфері відповідні

правила визначає Національний банк України згідно з положеннями Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV.

Варто також зауважити, що з метою наукового обґрунтування підготовки проєктів законодавчих і нормативно-правових актів, а також удосконалення вже чинних документів при Міністерстві фінансів України функціонує Методологічна рада з бухгалтерського обліку. Вона є дорадчим органом, діяльність якого здійснюється відповідно до затвердженого положення та ґрунтується на громадських засадах.

До складу Методологічної ради входять фахівці міністерств і центральних органів виконавчої влади, представники закладів вищої освіти, науковці, представники підприємницького середовища, а також професійних громадських об'єднань бухгалтерів та аудиторів України. Особливість цього органу полягає в тому, що він забезпечує можливість участі представників професійної бухгалтерської та аудиторської спільноти в обговоренні актуальних питань нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку. Саме через діяльність Методологічної ради професійні організації мають змогу висловлювати пропозиції, зауваження й рекомендації щодо вдосконалення облікового законодавства та методологічного забезпечення бухгалтерського обліку.

Законодавством України визначено, що бухгалтерський облік на підприємстві має здійснюватися безперервно – з моменту державної реєстрації суб'єкта господарювання і до завершення процедури його ліквідації. Такий підхід забезпечує послідовне, системне та повне відображення всіх фактів господарської діяльності протягом усього періоду функціонування підприємства.

Відповідальність за належну організацію бухгалтерського обліку, своєчасну реєстрацію фактів господарського життя, документальне оформлення всіх господарських операцій у первинних документах, а також за збереження облікових документів, реєстрів і фінансової звітності протягом установленого

законодавством строку покладається на власника підприємства або уповноважений ним орган чи посадову особу. Саме ці суб'єкти здійснюють управління підприємством відповідно до чинного законодавства та положень установчих документів.

Для забезпечення ефективного ведення бухгалтерського обліку підприємство має право самостійно обирати форму його організації з урахуванням масштабів діяльності, організаційної структури, специфіки господарських операцій, кадрового забезпечення та потреб системи управління. Така самостійність дає змогу адаптувати обліковий процес до особливостей конкретного суб'єкта господарювання та забезпечити більш раціональне функціонування бухгалтерської служби.

Бухгалтерський облік компанії може бути організований у різних формах залежно від масштабів діяльності суб'єкта господарювання, його організаційної структури, обсягу господарських операцій та кадрових можливостей. Зокрема, ведення обліку може здійснюватися бухгалтерською службою, створеною безпосередньо на підприємстві та очолюваною головним бухгалтером. Також підприємство має право залучати до ведення бухгалтерського обліку спеціалізовану організацію або окремого кваліфікованого фахівця на договірних засадах, якщо у його структурі не передбачено власної бухгалтерської служби.

На малих підприємствах, де обсяг господарських операцій є порівняно незначним, власники мають право самостійно здійснювати ведення бухгалтерського обліку за умови дотримання вимог чинного законодавства та забезпечення належного документального оформлення всіх операцій.

Ураховуючи зазначене, можна зробити висновок, що в Україні переважає макроекономічний підхід до нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку. За такого підходу провідна роль у формуванні облікової методології, визначенні загальних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності належить державі. Саме державні органи встановлюють єдині нормативні вимоги, які забезпечують узгодженість,

достовірність, порівнянність та прозорість облікової інформації для всіх користувачів.

1.3 Особливості бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану та невизначеності

В умовах воєнного стану галузеві особливості бухгалтерського обліку доповнюються низкою нових викликів, ризиків і специфічних обставин, які безпосередньо впливають на організацію облікового процесу та формування фінансової звітності підприємств. Зокрема, М. Ю. Лалакулич, Л. П. Рибаківа та Е. Ф. Югас у своєму дослідженні акцентують увагу на суттєвому деструктивному впливі воєнних дестабілізаційних чинників на стан і трансформацію облікової політики суб'єктів господарювання.

Науковці зазначають, що такі зміни зумовлені необхідністю належного відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності господарських операцій, пов'язаних із неможливістю повноцінного провадження діяльності або її значним обмеженням унаслідок активних бойових дій; вимушеним переміщенням підприємств на відносно безпечні території; законодавчими заборонами та обмеженнями щодо розрахунків із контрагентами з російської федерації та республіки білорусь; зростанням ризику невиконання договірних зобов'язань партнерами; знищенням, руйнуванням, пошкодженням і знеціненням активів; наданням матеріальної чи фінансової допомоги на потреби оборони; а також особливостями проведення розрахунків із працівниками в умовах воєнного стану [6, с. 147].

Особливої уваги потребують зміни в системі бухгалтерського обліку підприємств будівельної галузі, оскільки саме ця сфера значною мірою залежить від стану матеріальних ресурсів, виробничих потужностей, будівельної техніки, об'єктів незавершеного будівництва та стабільності логістичних процесів. Війна суттєво ускладнила функціонування таких підприємств, що зумовило необхідність перегляду окремих облікових підходів,

посилення контролю за активами та удосконалення процедур документального підтвердження господарських операцій.

Насамперед зміни стосуються порядку відображення в обліку фактів знищення, руйнування, пошкодження або знецінення активів, що виникли внаслідок бойових дій. Виявлення таких втрат здійснюється переважно під час проведення інвентаризації, яка в умовах війни набуває особливого значення як інструмент контролю за фактичною наявністю, станом і придатністю майна підприємства до подальшого використання.

Основною метою інвентаризаційних процедур у таких умовах є встановлення реального стану активів, фіксація фактів їх втрати, пошкодження чи знецінення, а також належне документальне оформлення відповідних результатів. Отримані дані надалі мають бути відображені у синтетичному обліку та фінансовій звітності підприємства, що забезпечує достовірність інформації про його майновий стан, фінансові результати та наслідки впливу воєнних ризиків на господарську діяльність.

Також в умовах воєнного стану особливого значення набуває належне документальне підтвердження обставин, що обмежують можливість безперервного функціонування підприємства. Зокрема, йдеться про фіксацію фактів вимушеної консервації активів, тимчасового призупинення окремих напрямів діяльності, а також документальне оформлення гарантійних зобов'язань у випадках, коли підприємство не має змоги своєчасно або в повному обсязі виконати договірні умови перед замовниками чи клієнтами.

По-друге, варто наголосити на загостренні проблем, пов'язаних з отриманням оригіналів первинної документації від постачальників, підрядних організацій, замовників, працівників та інших контрагентів. Ускладнення логістики, перебої в роботі підприємств, переміщення суб'єктів господарювання та обмеження комунікаційних можливостей негативно впливають на своєчасність документообігу. Одним із найбільш ефективних шляхів розв'язання цієї проблеми є активне впровадження електронного документообігу, а також визначення чітких підходів до облікового

відображення та документального підтвердження господарських операцій у разі тимчасової відсутності оригіналів первинних документів.

Новим і водночас актуальним напрямом облікової роботи є відображення витрат, пов'язаних із релокацією підприємства та організацією його діяльності на новому місці. Такі витрати можуть охоплювати переміщення обладнання, транспортування матеріальних ресурсів, оренду нових приміщень, облаштування робочих місць, відновлення виробничих процесів та інші витрати, необхідні для продовження господарської діяльності в безпечніших умовах.

Суттєвих змін зазнає й облік розрахунків із контрагентами. Зокрема, актуалізуються питання визначення теперішньої вартості кредитних зобов'язань, орендних платежів та інших фінансових інструментів в умовах скорочення або призупинення кредитування. Крім того, виникає потреба у перегляді методики формування резерву сумнівних боргів, обліку курсових різниць, а також відображенні розрахунків із російськими та білоруськими контрагентами у зв'язку із запровадженими законодавчими обмеженнями та підвищенням ризику невиконання ними своїх фінансових зобов'язань.

Окремої уваги потребує організація обліку та документального оформлення операцій, пов'язаних зі збором коштів на потреби оборони, а також реалізацією продукції з частковим спрямуванням отриманої виручки на підтримку обороноздатності держави [7]. Такі операції потребують належного документального підтвердження, прозорого облікового відображення та правильного представлення у фінансовій звітності підприємства.

Водночас слід зазначити, що трансформаційні процеси у сфері бухгалтерського обліку зумовлені не лише наслідками воєнних дій. Вони також є закономірним результатом розвитку соціально-економічних відносин, ускладнення господарських процесів, поширення цифрових технологій та зміни інформаційних потреб користувачів бухгалтерської інформації. У сучасних умовах облік дедалі більше орієнтується не лише на фіксацію господарських операцій, а й на забезпечення аналітичної, контрольної та

управлінської функції, що підвищує його значення в системі прийняття стратегічних і оперативних рішень.

У сучасних умовах дедалі більшої актуальності набуває екологічний підхід до розвитку бухгалтерського обліку. У цьому контексті доцільно погодитися з позицією Д. О. Грицишена, який наголошує, що бухгалтерська інформація поступово виходить за межі суто економічного значення та набуває також соціальної й екологічної вагомості. Її використання стає важливим не лише на рівні окремих суб'єктів господарювання, а й у межах державного управління та глобальних процесів. Відповідно, сфера застосування бухгалтерської інформації вже не обмежується виключно економічними системами, а виступає інформаційною основою для узгодження економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства [8, с. 281].

Д. О. Грицишен, у зв'язку з цим, обґрунтовує доцільність виокремлення екологічної складової як одного з похідних завдань бухгалтерського обліку. Науковець пропонує систематизувати такі завдання за кількома основними напрямками, серед яких: забезпечення охорони навколишнього природного середовища; організація та контроль системи поводження з відходами; облік операцій, пов'язаних із впливом на атмосферне повітря; раціональне використання природних ресурсів; виробництво екологічно безпечної продукції; а також управління процесами, пов'язаними з надзвичайними ситуаціями.

Трансформація бухгалтерського обліку, економічного аналізу та аудиту під впливом інноваційних інформаційних технологій нині є одним із провідних напрямів розвитку обліково-аналітичної науки і практики. На постіндустріальному етапі суспільного розвитку спостерігаються процеси дестандартизації, деспеціалізації, десинхронізації, деконцентрації, демаксимізації та децентралізації виробничих і управлінських процесів. Водночас стандартизація не втрачає свого значення, а навпаки – розширює

сферу впливу та посилює роль у забезпеченні впорядкованості, порівнянності й регламентованості економічної інформації.

Разом із тим на тлі поширення стандартизованих підходів особливої цінності набувають нестандартні, гнучкі та інноваційні рішення. Сучасне бізнес-середовище дедалі більше орієнтується на креативні способи розв'язання проблемних ситуацій, адаптивне управління ресурсами та індивідуалізований підхід до організації господарської діяльності. Це зумовлює необхідність оновлення облікових систем, які мають не лише відповідати нормативним вимогам, а й забезпечувати керівництво підприємства якісною, деталізованою та багатовимірною інформацією для прийняття управлінських рішень.

Як зазначають автори монографії «Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в умовах інноваційних інформаційних технологій», облікова система українського підприємства повинна адаптуватися до сучасних потреб інформаційного забезпечення управління. З одного боку, вона має гарантувати дотримання вимог національного законодавства, директив Європейського Союзу, національних положень бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності. З іншого боку, така система повинна формувати розширену, деталізовану й різноаспектну інформаційну базу, необхідну для ухвалення нестандартних управлінських рішень в умовах високої конкуренції, нестабільності ринкового середовища та складної прогнозованості зовнішніх чинників.

Отже, у межах єдиної облікової системи дедалі чіткіше простежується розмежування двох взаємопов'язаних підсистем. Перша з них – стандартизований фінансовий облік, призначений для достовірного відображення фактичного фінансового стану, результатів діяльності та майнового становища підприємства. Друга – управлінський облік, який виконує функцію обліково-аналітичного забезпечення управлінського процесу відповідно до сучасних теорій, концепцій і моделей менеджменту [9, с. 152].

Третім вагомим чинником глибинної трансформації облікової системи є

специфіка функціонування та обігу інтелектуального капіталу. Його зростаюча роль у сучасній економіці потребує оновлення підходів до тлумачення економічних процесів, а також усвідомлення інформаційного капіталу як важливого системного виробничого ресурсу, що здатний впливати на ефективність управління, конкурентоспроможність і стратегічний розвиток підприємства.

У цьому контексті перспективи подальшого розвитку бухгалтерського обліку пов'язуються з його поступовою переорієнтацією на внутрішні інформаційні потреби управління підприємством. Такий підхід передбачає необхідність застосування творчих, інноваційних і нестандартних методів формування інформаційних ресурсів, а також отримання не лише ретроспективних, а й прогнозних даних, необхідних для прийняття стратегічно важливих управлінських рішень.

Як зазначає В. З. Семанюк, трансформація теорії бухгалтерського обліку зумовлює потребу в розв'язанні комплексу проблем теоретичного, методологічного, методичного, організаційного та управлінського характеру. Науковець підкреслює, що сучасні зміни в обліковій науці збігаються з процесами п'ятої управлінської революції та становленням постіндустріального суспільства. Саме ці процеси спричиняють переорієнтацію інформаційних потреб користувачів на управлінську, стратегічну інформацію, а також на відомості про зовнішнє бізнес-середовище [10, с. 120–123].

За таких умов традиційна модель бухгалтерського обліку, заснована переважно на принципах подвійного запису, вже не повною мірою відповідає сучасним запитам управління. Вона потребує розширення та доповнення новими інформаційно-аналітичними можливостями. Тому подальший розвиток облікової системи доцільно розглядати як перехід від класичної диграфічної парадигми до ширшої інформаційної парадигми, орієнтованої на формування комплексної, багатовимірної та стратегічно значущої інформації для управління підприємством.

Четвертий напрям трансформаційних змін у системі бухгалтерського

обліку пов'язаний із розвитком циркулярної економіки, яка передбачає переорієнтацію господарських процесів на повторне використання ресурсів, мінімізацію відходів і подовження життєвого циклу активів. У цьому контексті фахівці виокремлюють низку проблемних аспектів, що потребують подальшого теоретичного й методичного осмислення [11, с. 183–188].

По-перше, застосування бухгалтерського обліку, побудованого на принципі історичної вартості, є ускладненим щодо активів, які перебувають у постійному циклі використання, оскільки для таких об'єктів не завжди можливо чітко визначити первісну купівельну ціну.

По-друге, припущення безперервності діяльності під час оцінювання активів може набувати нових ознак, оскільки його застосування залежить від характеру циркулярних процесів і здатності підприємства підтримувати повторне використання ресурсів у довгостроковій перспективі.

По-третє, у звітах з управління ризику здебільшого розглядаються у короткостроковому вимірі, тоді як циркулярна економіка орієнтована передусім на довготривалу ефективність, екологічну сталість і стратегічне планування.

По-четверте, ризики, пов'язані з переходом підприємств до циркулярної моделі господарювання, часто не знаходять належного відображення у звітності через відсутність усталених підходів до їх ідентифікації, оцінювання та розкриття.

По-п'яте, звітність, що стосується циркулярної економіки, переважно формується на добровільній основі, що ускладнює забезпечення її повноти, системності та порівнянності.

По-шосте, інформацію про циркулярну економіку та фінансові результати діяльності підприємств досить складно зіставляти, оскільки відсутні єдині методичні підходи до її структурування, вимірювання та представлення у звітних формах.

Зазначені процеси безпосередньо впливають і на бухгалтерський облік у будівельній галузі, оскільки інноваційні зміни активно охоплюють будівельний комплекс. Йдеться, зокрема, про розроблення й використання нових

будівельних матеріалів, речовин і сумішей; упровадження сучасних рішень у процеси проєктування та спорудження будівельних об'єктів; застосування інноваційних технологій під час монтажних і з'єднувальних робіт, а також у процесі ремонту, реконструкції, реставрації та відновлення об'єктів будівництва [12, с. 194].

В умовах воєнного стану значення інноваційної діяльності підприємств будівельної галузі не зменшується, а навпаки – посилюється. Руйнування інфраструктури, потреба у швидкому відновленні житлових, виробничих і соціальних об'єктів, а також необхідність раціонального використання ресурсів актуалізують упровадження нових технологій і підходів до організації будівельного виробництва. Відповідно, бухгалтерський облік має адаптуватися до цих змін, забезпечуючи належне відображення інноваційних процесів, витрат на відновлення, використання нових матеріалів, повторне застосування ресурсів та оцінювання ефективності циркулярних рішень.

Отже, сучасні виклики, пов'язані з війною, цифровізацією, інноваційним розвитком, екологізацією та переходом до циркулярної економіки, формують нові вимоги до системи бухгалтерського обліку на підприємствах будівельної галузі. Узагальнення основних проблем, напрямів удосконалення та перспектив розвитку облікової системи в будівництві представлено на рис. 1.3.

Постійні та нерідко непередбачувані зміни зовнішнього й внутрішнього середовища істотно ускладнюють процес прогнозування очікуваних показників фінансового стану, руху грошових потоків і результатів діяльності суб'єктів господарювання як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Такі обставини суттєво впливають на порядок визнання, оцінювання та відображення в бухгалтерському обліку окремих господарських операцій, активів і зобов'язань, а також на достовірність і повноту їх представлення у фінансовій звітності підприємств.

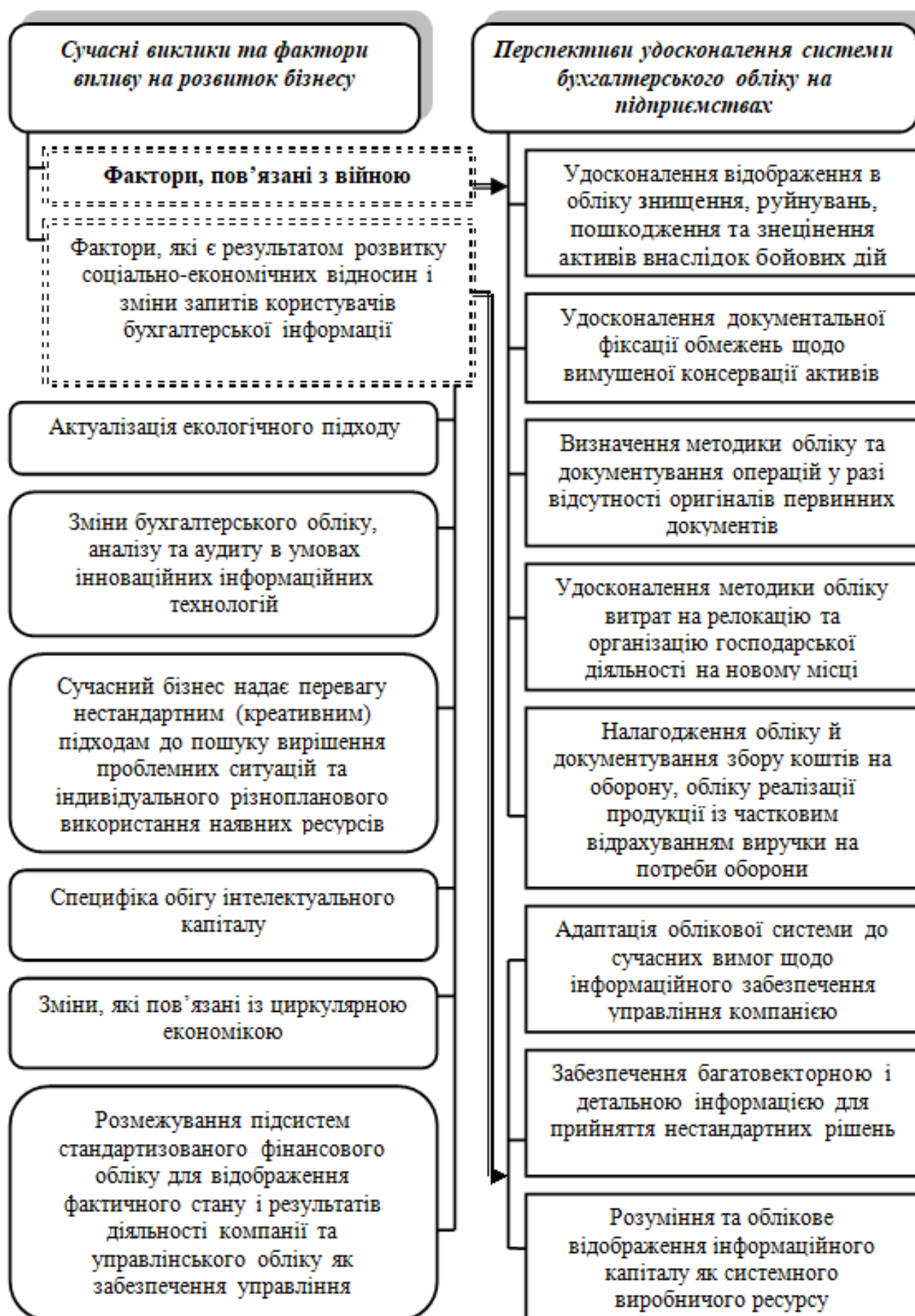

Рис. 1.3 – Перспективи удосконалення системи обліку [13; 14]

Унаслідок зазначених обставин знижується корисність, достовірність і репрезентативність облікової інформації для внутрішніх та зовнішніх користувачів. Це, своєю чергою, може призвести до ухвалення ними необґрунтованих або помилкових управлінських, інвестиційних, кредитних чи контрольних рішень.

Проблематика невизначеності та ризиків у системі бухгалтерського обліку перебувала в центрі уваги багатьох українських і зарубіжних науковців. Зокрема, її досліджували такі вітчизняні автори, як М. Городиський, І. Панченко, З. В. Гуцайлюк, О. С. Дуброва, І. А. Дерун, С. М. Клименко, Т. М. Королюк, М. Р. Лучко, Л. Ф. Маценко, Р. Романів та інші. Серед іноземних дослідників вагомий внесок у розгляд цієї проблеми зробили А. К. Адесемово, Р. Баркер, С. Пенман, А. Брауер, М. Гугендорн, Е. Наардінг та ін. Українські науковці здебільшого аналізують проблему невизначеності з урахуванням особливостей сучасного бізнес-середовища, якому притаманні нестабільність, ризиковість і складність прогнозування майбутніх економічних подій. Основна увага у їхніх працях зосереджується на обліковому відображенні окремих груп господарських операцій в умовах ризику та невизначеності, а також на визначенні впливу таких чинників на діяльність підприємств. Окремо підкреслюється негативний вплив невизначеності на достовірність показників фінансової звітності, їхню порівнянність, повноту та придатність для прийняття управлінських рішень.

Зарубіжні дослідники, своєю чергою, більше уваги приділяють змістовому наповненню окремих видів невизначеності у бухгалтерському обліку, їх класифікації та впливу на порядок відображення господарських операцій. У наукових працях розглядається, зокрема, вплив оновлених критеріїв визнання активів і зобов'язань, визначених Концептуальною основою фінансової звітності, на виникнення невизначеності під час первинного визнання об'єктів бухгалтерського обліку [15]. Окремий акцент робиться на проблемі невизначеності первинного визнання ІТ-активів. У цьому контексті дослідники виокремлюють епістемічну невизначеність, що виникає через

нестачу знань, інформації або досвіду щодо певного об'єкта обліку, а також алеаторну невизначеність, пов'язану з наявністю кількох можливих значень або результатів, серед яких необхідно обрати найбільш обґрунтований варіант [16].

Питання невизначеності оцінювання об'єктів бухгалтерського обліку також є предметом окремого наукового аналізу. Дослідники зазначають, що проблема достовірності оцінки виникає тоді, коли відповідна інформація не може бути виміряна з достатньо високим рівнем визначеності через існування широкого діапазону можливих результатів. У таких випадках особливого значення набуває не лише вибір методики оцінювання, а й належне розкриття інформації про характер, межі та можливі наслідки такої невизначеності у фінансовій звітності [17].

Крім того, науковці характеризують поняття невизначеності визнання та невизначеності результату відповідно до Концептуальної основи фінансової звітності, а також розглядають невизначеність вимірювання в контексті правдивого подання облікової інформації. При цьому обґрунтовується положення про те, що зменшення або належне відображення невизначеності вимірювання значною мірою залежить від вибору відповідного методу оцінки, який має забезпечувати максимально достовірне та об'єктивне представлення інформації про об'єкти бухгалтерського обліку [18].

Попри наявність значної кількості наукових праць, присвячених проблематиці невизначеності в бухгалтерському обліку, на сьогодні недостатньо сформованим залишається комплексний підхід до дослідження всіх її складових та обґрунтування взаємозв'язків між ними. У більшості публікацій автори зосереджують увагу лише на окремих аспектах цієї проблеми, зокрема на невизначеності визнання або невизначеності оцінювання об'єктів обліку. Водночас поняття невизначеності результату здійснення господарських операцій чи настання певних подій у науковій літературі розкрито недостатньо повно.

Теоретичне осмислення та практичне дослідження всіх складових невизначеності в бухгалтерському обліку з урахуванням їх взаємозалежності

сприятиме більш точній ідентифікації її проявів, а також дасть змогу мінімізувати негативний вплив невизначеності на показники бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Такий підхід є важливим для підвищення достовірності, об'єктивності та корисності фінансової інформації, що використовується внутрішніми й зовнішніми користувачами під час прийняття управлінських, інвестиційних та економічних рішень.

Підприємства, здійснюючи господарську діяльність, очікують отримання максимальної економічної вигоди від володіння, утримання та використання контрольованих ними активів. Однак реалізація господарських операцій відбувається в умовах невизначеності, яка є характерною ознакою сучасного бізнес-середовища. Невизначеність під час відображення операцій з активами в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності виникає через неможливість точного прогнозування ефективності використання ресурсів, їхньої майбутньої вартості для підприємства та ринку, а також через нестачу достатньої, надійної й повної інформації.

Крім того, на виникнення невизначеності впливають суб'єктивні професійні судження відповідальних працівників підприємства щодо характеру господарських операцій, їхніх можливих наслідків і способів облікового відображення. Важливим чинником також є неповнота знань про економічні явища, майбутні події, зміни ринкових умов та інші обставини, які можуть вплинути на вартість, корисність і результативність використання активів.

Наявність невизначеності знижує рівень контролю за активами підприємства та зумовлює появу низки ризиків. Зокрема, йдеться про ризики неправильної ідентифікації об'єктів обліку, неточного їх оцінювання, помилкового визначення умов найбільш ефективного використання, а також ризики втрати цінності активів для підприємства або зменшення їхньої справедливої вартості. Унаслідок цього може відбуватися часткове зниження або повна втрата корисності активів, що безпосередньо впливає на достовірність фінансової звітності та обґрунтованість управлінських рішень.

В оновленій Концептуальній основі фінансової звітності окреслено вплив

окремих видів невизначеності на якість, зміст і достовірність фінансової інформації. Відповідні типи невизначеності та їхній вплив на облікове відображення господарських операцій узагальнено на рис. 1.4.

Рис. 1.4 - Складові фундаментальної невизначеності у бухгалтерському обліку (складено автором за матеріалами [19])

Первинною складовою у системі невизначеності є невизначеність існування, яка пов'язана з можливістю або неможливістю ідентифікації певного об'єкта бухгалтерського обліку. Така ідентифікація забезпечується шляхом дотримання вимог до сутності активів, визначених Концептуальною основою фінансової звітності, оскільки безпосередні критерії їх визнання у ній чітко не встановлено [20].

Другим різновидом є невизначеність результату, що відображає відсутність повної впевненості щодо суми або строків надходження економічних ресурсів, грошових потоків, зокрема доходів. Вагомий вплив на якість фінансової інформації має також невизначеність вимірювання, яка виникає під час первинного визнання об'єктів бухгалтерського обліку або їх оцінювання на дату балансу. Особливо актуальною вона стає за умов відсутності спостережуваної ринкової вартості, що зумовлює необхідність використання внутрішніх даних підприємства та професійного судження під час вибору найбільш обґрунтованого варіанта з можливого діапазону

результатів оцінки [21].

Критерії невизначеності існування активів, невизначеності результату та невизначеності оцінювання можуть застосовуватися як окремо, так і у взаємозв'язку між собою. У сукупності вони формують базову, або фундаментальну, невизначеність бухгалтерського обліку. Саме вона може обмежувати можливість визнання активів у фінансовій звітності через неповну визначеність результатів їх подальшого утримання чи використання, а також через складність або недостатню надійність їх оцінювання.

У Концептуальній основі фінансової звітності після її перегляду у 2018 році не передбачено тих критеріїв визнання активів, які застосовувалися раніше. Зокрема, більше не використовуються як основні критерії ймовірність надходження майбутніх економічних вигід та можливість достовірної оцінки активу. Натомість існування активу визначається через можливість його ідентифікації, тобто відокремлення від підприємства, наявність минулої події, що передувала його виникненню або визнанню, наприклад придбання, створення, виготовлення, безоплатного отримання тощо. Також важливими ознаками є теперішній характер активу, його потенціал генерувати економічні вигоди для підприємства та наявність контролю над цими вигодами з боку суб'єкта господарювання [22].

Невизначеність існування, яка може обмежувати визнання активу підприємством, проявляється у випадках низької ймовірності отримання економічних вигід, наявності широкого діапазону можливих результатів, складності або надмірної суб'єктивності розподілу майбутніх грошових потоків. Крім того, така невизначеність може виникати тоді, коли визнання відповідного об'єкта не є необхідним для досягнення основних цілей фінансової звітності [23].

Концептуальною основою фінансової звітності значно лібералізовано вимоги до визнання окремих груп активів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Аналіз впливу оновлених вимог до визнання активів за Концептуальною основою фінансової звітності (складено автором за матеріалами [23]).

Групи активів	Визнання за НП(С)БО	Визнання за Концептуальною основою	Обмеження визнання доречністю і достовірністю
Основні засоби	Так	Так	Так
Придбані нематеріальні активи	Так	Так	Так
Розроблені нематеріальні активи	Так/Ні	Так	Так
Активи фінансової оренди	Так	Так	Так
Активи операційної оренди	Ні	Так	Так
Похідні фінансові інструменти (незалежно від очікування вигід)	Ні	Так	Так
Запаси	Так	Так	Так
Дебіторська заборгованість	Так	Так	Так

Зокрема, Концептуальна основа передбачає можливість визнання нематеріальних активів, сформованих у результаті розробки, тоді як НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» встановлює додаткові умови, за яких такі об'єкти можуть бути відображені у складі активів підприємства на балансі [24]. Важливою зміною, закріпленою у Концептуальній основі, є також допущення визнання на балансі активів, пов'язаних з операційною орендою, а також похідних фінансових інструментів навіть у тих випадках, коли величина очікуваних економічних вигід від їх утримання залишається невизначеною. Водночас для всіх видів активів зберігається обмеження щодо їх визнання, яке ґрунтується на якісних характеристиках фінансової інформації – доречності та достовірності подання [25].

Операції, пов'язані зі здійсненням витрат і придбанням або створенням активів, нерідко взаємопов'язані, хоча такий зв'язок не є абсолютним у кожному випадку. Спрямовуючи грошові кошти на придбання, виготовлення чи формування активів, підприємство, як правило, розраховує на отримання

майбутніх економічних вигід від їх подальшого утримання або використання у господарській діяльності. Проте в окремих ситуаціях імовірність надходження таких вигід може бути вкрай низькою, що зумовлює необхідність відображення відповідних сум не як активу, а як витрат звітного періоду. Водночас можливі й протилежні випадки, коли підприємство не здійснює безпосереднього витрачання ресурсів, однак має достатні підстави для визнання активу, наприклад у разі його безоплатного отримання.

Важливим елементом фундаментальної невизначеності в бухгалтерському обліку є невизначеність результату. Вона полягає у відсутності повної впевненості щодо суми або строків надходження економічних ресурсів, зокрема грошових потоків і доходів, які можуть бути отримані внаслідок утримання чи використання раніше визнаного активу відповідно до очікувань підприємства.

Сам факт визнання активу в обліку не гарантує отримання підприємством очікуваних економічних ресурсів у майбутніх періодах його експлуатації або утримання. Це може спричиняти невизначеність результатів використання активів за призначенням у процесі господарської діяльності. Зокрема, така невизначеність може проявлятися у складності прогнозування можливості реалізації активу, зміни його вартості на дату балансу, строків надходження грошових коштів, а також результатів здійснення витрат, пов'язаних із його придбанням, утриманням або використанням (табл. 1.3).

Невизначеність результату щодо фактів господарського життя та подій, пов'язаних з активами, виникає тоді, коли підприємство не має можливості з достатнім рівнем упевненості визначити строки або обсяг економічних ресурсів, які можуть бути отримані внаслідок використання, утримання чи подальшого вибуття відповідних активів. Така невизначеність безпосередньо впливає на якість облікової інформації, оскільки ускладнює прогнозування майбутніх економічних вигід, грошових надходжень і результатів господарських операцій.

Невизначеність оцінювання активів може проявлятися як самостійне явище, однак у більшості випадків вона тісно пов'язана з невизначеністю їх

визнання та результату подальшого використання. Якщо на дату первинного відображення активу неможливо здійснити його достовірну оцінку, це не створює достатніх підстав для включення такого об'єкта до складу активів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. У подібних випадках інформація про відповідний об'єкт може відображатися поза балансом із обов'язковим розкриттям припущень, професійних суджень і обставин, які підтверджують неможливість надійного визначення його вартості.

Таблиця 1.3 – Невизначеність результату утримання (використання) підприємством активів (розроблено автором за матеріалами [26])

Невизначеність результату	Групи активів	Підстави
Невизначеність використання за призначенням	Основні засоби Нематеріальні активи Запаси	Старіння активів Псування активів Неможливість використання через зміну виробничої програми
Невизначеність ймовірності реалізації та ціни продажу	Запаси Вилучені з використання необоротні активи Фінансові інвестиції	Відсутність ринків продажу для окремих груп або одиниць активів
Невизначеність зміни вартості на дату балансу	Основні засоби Запаси Фінансові інвестиції	Невизначеність ринкових цін Невизначеність зміни відсоткових ставок за залученнями Невизначеність результатів діяльності контрольованих підприємств
Невизначеність строків надходження грошових коштів	Дебіторська заборгованість, що є фінансовим активом	Порушення дебіторами термінів погашення заборгованості
Невизначеність результатів витрачання коштів	Витрати на підготовку і освоєння виробництва Витрати на розробку нематеріальних активів Страхові поліси	Відсутність підстав для визнання активу Недостатність сум страхового відшкодування для покриття втрат

Крім того, невизначеність щодо рівня ефективності використання активів за їх функціональним призначенням, ймовірності та ціни майбутньої реалізації,

зміни вартості на дату балансу порівняно з ринковими показниками, а також вплив інших внутрішніх і зовнішніх чинників зумовлюють потребу в періодичному перегляді їхньої оцінки. Саме тому на дату балансу або на дату реалізації може виникати необхідність переоцінювання активів з метою забезпечення більш достовірного, об'єктивного та релевантного відображення їх вартості у фінансовій звітності підприємства.

Окремі науковці зазначають, що невизначеність облікових оцінок безпосередньо пов'язана з рівнем точності вимірювання в бухгалтерському обліку [27]. Такий різновид невизначеності, як правило, відрізняється від ситуацій, коли вартість активів може бути визначена на основі спостережуваних ринкових даних, зокрема біржових котирувань або доступних цін продажу ідентичних об'єктів.

Концептуальна основа фінансової звітності трактує невизначеність вимірювання як обставину, що виникає тоді, коли грошові суми, які підлягають відображенню у фінансовій звітності, не можуть бути безпосередньо спостережені, а тому потребують розрахункового визначення. Відповідно до МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості», найвищий рівень невизначеності оцінювання спостерігається у випадках, коли для визначення вартості використовуються закриті внутрішні вхідні дані підприємства, а також за наявності значного діапазону можливих результатів оцінки.

Оцінювання необоротних активів за справедливою вартістю на дату балансу відповідно до вимог українського законодавства здійснюється із залученням зовнішніх оцінювачів. Водночас оцінка активів на дату їх первинного визнання, визначення втрати корисності основних засобів і нематеріальних активів, знецінення та відновлення вартості запасів, а також встановлення справедливої вартості активів, виявлених під час інвентаризації, проводяться підприємством самостійно.

В обох випадках результати оцінювання залежать від низки чинників невизначеності, зумовлених динамічними змінами зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства, особливостями

використання активів, рівнем доступності достовірної інформації, професійними судженнями відповідальних осіб і можливими коливаннями ринкової кон'юнктури. Саме тому процес оцінювання активів потребує обґрунтованого підходу, належного документального підтвердження та розкриття відповідних припущень у фінансовій звітності підприємства (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 - Ідентифікація, оцінка та розкриття невизначеностей оцінки (складено автором за матеріалами [28])

Зміст	Інтерпретація
Ідентифікація невизначеностей	Виявлення та структурування невизначеностей, які можуть вплинути на результати оцінки
Визначення найбільш суттєвих невизначеностей	Проведення детального аналізу найважливіших невизначеностей на основі проведення експертних оцінок, аналізу впливу або аналізу чутливості
Оцінка окремих груп невизначеностей	Кількісна оцінка невизначеностей шляхом проведення розрахунків Якісна оцінка невизначеностей шляхом опису
Формування висновку щодо впливу невизначеностей на результати оцінки	Визначення діапазону можливого впливу окремих видів невизначеностей на результати оцінки (умовно від 10% до 70%)
Надання відповідальним особам результатів аналізу невизначеностей	Прийняття відповідальними особами підприємств рішень щодо врахування невизначеностей при проведенні оцінки
Складання звіту про невизначеності оцінки	Опис ідентифікованих невизначеностей із вибраними зі встановленого діапазону межами із розрахунком впливу на результати оцінки

Висновки до розділу 1

З огляду на викладене, організацію бухгалтерського обліку доцільно розглядати як комплекс цілеспрямованих заходів, спрямованих на побудову цілісної, впорядкованої та ефективно функціонуючої облікової системи. Її діяльність орієнтована на задоволення інформаційних потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів облікової інформації, а також охоплює вибір

оптимальної форми організації бухгалтерського обліку, формування належного матеріально-технічного, методичного та інформаційного забезпечення облікового процесу.

Організація бухгалтерського обліку належить до компетенції засновника, власника або керівника підприємства, тоді як безпосереднє ведення обліку є професійним обов'язком бухгалтера. При цьому бухгалтер має забезпечувати дотримання узгодженої з керівництвом методології та технології облікового відображення фактів господарського життя, необхідних для складання фінансової звітності відповідно до чинних стандартів бухгалтерського обліку.

Таким чином, організація бухгалтерського обліку компанії має розпочинатися з визначення правил, принципів та способів формування облікової політики. Саме облікова політика виступає важливим інструментом забезпечення стабільної та результативної діяльності підприємства. Вона виконує регулювальну функцію через вибір, обґрунтування та впровадження таких методів і механізмів, які забезпечують ефективне функціонування облікової системи. Крім того, облікова політика сприяє приведенню системи бухгалтерського обліку у відповідність до конкретних умов діяльності підприємства, його управлінських потреб, правових вимог і змін зовнішнього середовища.

Облікова політика базується на одному з ключових принципів ринкової економіки – свободі підприємницької діяльності в межах чинного законодавства. Системний підхід до організації процесу її формування передбачає визначення таких складових:

правового, нормативного, інформаційно-технічного забезпечення облікового процесу;

суб'єктів, об'єктів, мети та завдань облікової політики;

основних принципів її організації та методологічного обґрунтування;

послідовності етапів формування й упровадження облікової політики;

структури, змісту обліково-економічної інформації та провідних напрямів її практичного використання.

Основна мета нормативно-правового регулювання в Україні бухгалтерського обліку – це встановлення єдиних правил ведення обліку та складання фінансової звітності для всіх суб'єктів господарювання. Такі правила мають забезпечувати достовірність, порівнянність, прозорість і повноту облікової інформації, а також гарантувати захист інтересів її користувачів.

Мета ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності полягає у наданні користувачам повної, правдивої, неупередженої та своєчасної інформації про фінансовий стан підприємства, результати його діяльності й рух грошових коштів. Така інформація є необхідною основою для ухвалення обґрунтованих управлінських, інвестиційних, кредитних та інших економічних рішень.

Бухгалтерський облік – це обов'язковий вид обліку, який має вести кожне підприємство відповідно до вимог законодавства. Саме його дані становлять інформаційну основу для складання фінансової, податкової, статистичної та інших видів звітності, у яких використовується грошовий вимірник. Це підкреслює системоутворювальну роль бухгалтерського обліку в інформаційному забезпеченні діяльності підприємства.

Контроль за дотриманням законодавства України у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється відповідними державними органами в межах їхніх повноважень, визначених чинними нормативно-правовими актами. Такий контроль спрямований на забезпечення законності, достовірності та прозорості облікових процедур і фінансової інформації, що подається підприємствами.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА БАЗОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

2.1 Загальна характеристика ТОВ «СЕМІОЛ»

Товариство з обмеженою відповідальністю «СЕМІОЛ» – скорочене найменування ТОВ «СЕМІОЛ» – було засноване 26 червня 1996 року. Органом управління підприємства є збори учасників, що забезпечують прийняття ключових управлінських рішень відповідно до установчих документів та чинного законодавства України.

Територіальним органом, до юрисдикції якого належить підприємство, є виконавчий комітет Криворізької міської ради. Розмір статутного капіталу ТОВ «СЕМІОЛ» становить 200 000 грн. Ідентифікаційний код підприємства в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України – 24246349.

Юридична адреса ТОВ «СЕМІОЛ»: Україна, 50005, Дніпропетровська область, місто Кривий Ріг, вулиця Тбіліська, будинок 11.

Основним видом економічної діяльності підприємства є виробництво електророзподільної та контрольної апаратури. Крім основного напрямку, товариство здійснює й інші види господарської діяльності, зокрема:

виробництво побутових електричних приладів;

оптову торгівлю електронним та телекомунікаційним обладнанням та комплектувальними деталями до нього;

надання в оренду офісних машин та устаткування, а також комп'ютерної техніки;

здавання в оренду та експлуатацію власного або орендованого нерухомого майна;

ремонт та технічне обслуговування електричного обладнання;

ремонт та сервісне обслуговування машин та устаткування промислового

призначення;

технічне обслуговування та ремонт електронного і оптичного устаткування;

ремонт та технічне обслуговування інших машин та обладнання;

установлення й монтаж машин та устаткування;

виконання електромонтажних робіт;

діяльність у сфері вантажного автомобільного транспорту;

видання іншого програмного забезпечення;

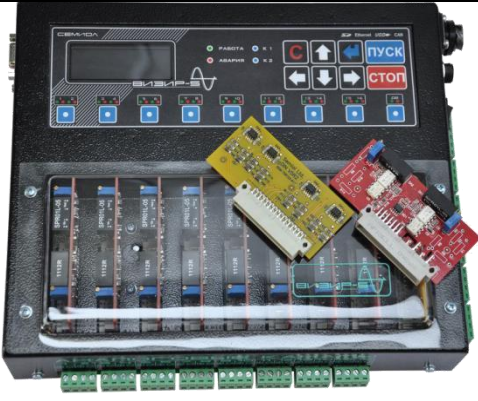
комп'ютерне програмування;

надання в оренду інших машин, обладнання та товарів.

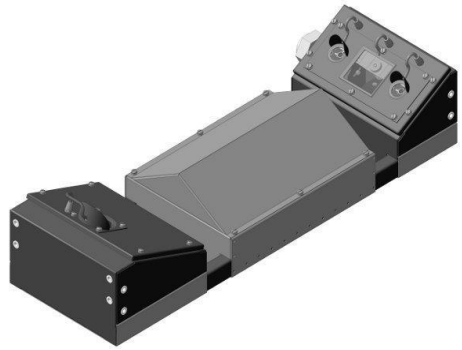
ТОВ «СЕМІОЛ» є одним із провідних підприємств на ринку промислової електроніки, що спеціалізується на виробництві, обслуговуванні та реалізації електротехнічного й електронного обладнання. Широкий спектр видів діяльності свідчить про багатoproфільність підприємства, його технічну орієнтованість та здатність забезпечувати потреби споживачів у сфері промислової електроніки, електрообладнання, монтажу, ремонту й програмного супроводу.

Презентацію основної номенклатури товарів ТОВ «СЕМІОЛ» подано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Продукти та рішення ТОВ «СЕМІОЛ»

N п/п	Назва продукту	Зовнішній вигляд	Основні функції та область застосування
1	2	3	4
1.	Цифрова система реєстрації та візуалізації електричних сигналів "Візор-5".		Реєстратори широко застосовуються на кар'єрних екскаваторах. СКГ—5/8/8и/10

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4
2.	Електропривод серії "Вектор" Вектор – АС Вектор -DC		Призначаються для керування частотою обертання та забезпечення захисту асинхронних електродвигунів виробничого обладнання, що використовується в різних сферах промисловості, аграрному секторі та житлово-комунальному господарстві
3.	Пристрій УЗЕ-5MCAN (далі УЗЕ) виробництва ТОВ СЕМІОЛ, реалізовано на базі високопродуктивного сигнального мікропроцесора (DSP).		Призначається для забезпечення надійного захисту електродвигунів під час їх експлуатації. Пристрій здійснює фіксацію миттєвих і діючих значень струмів навантаження, забезпечує можливість об'єднання кількох пристроїв в єдину мережу та підтримує зв'язок із системою керування вищого рівня. Поточне значення струму навантаження відображається на світлодіодному індикаторі
4.	Лазерна система контролю цілісності стрічки "ЛВС-3"		Система забезпечує своєчасне виявлення розриву стрічки та дає змогу оперативно усунути несправність, що сприяє запобіганню значним пошкодженням і мінімізує ризик тривалих простоїв конвеєрного обладнання

Закінчення табл. 2.1

1	2	3	4
5.	Пересувне робоче місце наладчика (ПРМН)		Призначений для забезпечення оперативного та професійного виконання ремонтних робіт. ПРМН конструктивно являє собою металевий мобільний стіл із тумбою, оснащеною висувною шухлядою, полицями та додатковою відкидною панеллю. Для зручного переміщення стіл обладнаний чотирма міцними поворотними колесами з гальмівним механізмом, що забезпечує його надійну фіксацію під час роботи

Фінансові показники ТОВ «СЕМІОЛ» наведені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Фінансові показники ТОВ «СЕМІОЛ» за період 2023-2025 років (складено на основі даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності)

N п/п	Найменування показника	Одиниця виміру	Роки		
			2023	2024	2025
1.	Дохід	грн.	3 839 800	3 653 200	4 656 100
2.	Чистий прибуток	грн.	174 800	165 800	148 900
3.	Активи	грн.	6 102 600	4 617 300	4 707 300
4.	Зобов'язання	грн.	3 149 900	1 839 400	2 095 199
5.	Кількість працівників	од.	15	15	16

Динаміка фінансових показників ТОВ «СЕМІОЛ» представлена у

графічному вигляді на рис. 2.1.

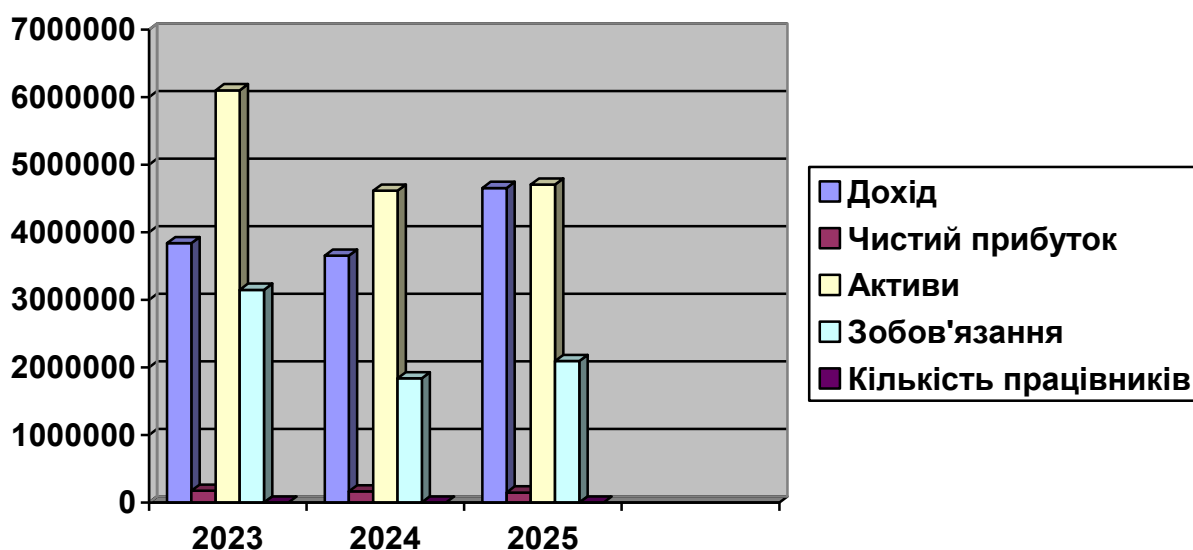

Рис. 2.1 – Динаміка фінансових показників ТОВ «СЕМІОЛ» за період 2023-2025 років (складено на основі даних табл. 2.1)

Як свідчать дані, наведені в табл. 2.1 та на рис. 2.1, у 2025 році дохід підприємства продемонстрував істотне зростання порівняно з показниками 2024 та 2023 років. Така динаміка може розглядатися як результат успішної адаптації ТОВ «СЕМІОЛ» до функціонування в умовах воєнного стану, а також як підтвердження здатності підприємства підтримувати господарську активність попри складні зовнішні обставини.

Водночас поряд зі зростанням доходів спостерігається збільшення витрат, що певною мірою вплинуло на незначне зменшення чистого прибутку. Це може бути зумовлено підвищенням собівартості ресурсів, ускладненням логістичних процесів, зростанням операційних витрат та іншими чинниками, характерними для діяльності підприємств у період воєнної нестабільності.

Позитивною тенденцією є скорочення зобов'язань підприємства, що свідчить про покращення його фінансової стійкості, зменшення боргового навантаження та підвищення платоспроможності. Загалом результати аналізу дають підстави стверджувати, що підприємство зберігає здатність до стабільного функціонування, хоча потребує подальшого контролю за рівнем

витрат і ефективністю використання фінансових ресурсів.

Надалі доцільно перейти до розгляду організаційних особливостей ведення бухгалтерського обліку на досліджуваному підприємстві.

2.2 Основні технології та інструменти, які використовуються у цифровому бухгалтерському обліку на підприємстві ТОВ «СЕМІОЛ»

Одними з ключових цифрових інструментів, які нині застосовуються у діяльності ТОВ «СЕМІОЛ», є електронний документообіг та електронний цифровий підпис. Їх використання сприяє підвищенню ефективності обліково-управлінських процесів, забезпечує оперативність обміну інформацією, зменшує витрати часу на опрацювання документів і створює більш зручні умови для взаємодії як усередині підприємства, так і з зовнішніми контрагентами.

Запровадження електронного документообігу на підприємстві має низку переваг, серед яких варто виокремити спрощення процедур створення, погодження, передавання, зберігання та пошуку документів. Крім того, електронний формат роботи з документацією дає змогу мінімізувати використання паперових носіїв, знизити ризик втрати документів, прискорити управлінські рішення та забезпечити більш високий рівень контролю за рухом інформації.

За напрямками використання електронний документообіг поділяється на внутрішній і зовнішній. Внутрішній електронний документообіг охоплює процеси створення, погодження, оброблення та зберігання документів у межах самого товариства. Зовнішній електронний документообіг забезпечує обмін електронними документами між підприємством і контрагентами, державними установами, контролюючими органами та іншими суб'єктами інформаційної взаємодії.

Електронним документом вважається документ, зміст якого зафіксовано у формі електронних даних із дотриманням установлених обов'язкових

реквізитів. Такий документ може бути створений, переданий, збережений, опрацьований і відтворений за допомогою електронних засобів.

Візуальна форма електронного документа передбачає відображення його змісту за допомогою технічних засобів або на паперовому носії у вигляді, придатному для сприйняття людиною. Це забезпечує можливість ознайомлення з інформацією, що міститься в електронному документі, незалежно від способу його створення чи зберігання.

У межах централізованого документообігу виокремлюють кілька основних типів документів. До входних документів належать ті, що надходять до підприємства від інших організацій, установ, контрагентів або фізичних осіб. Вихідні документи формуються на підприємстві та призначаються для направлення іншим суб'єктам. Внутрішні документи створюються безпосередньо в межах організації та використовуються для забезпечення її внутрішніх управлінських, облікових і організаційних процесів без подальшого передавання за межі підприємства.

Основні види документів, а також порядок їх опрацювання в системі електронного документообігу ТОВ «СЕМІОЛ» наведено на рис. 2.2-2.4.

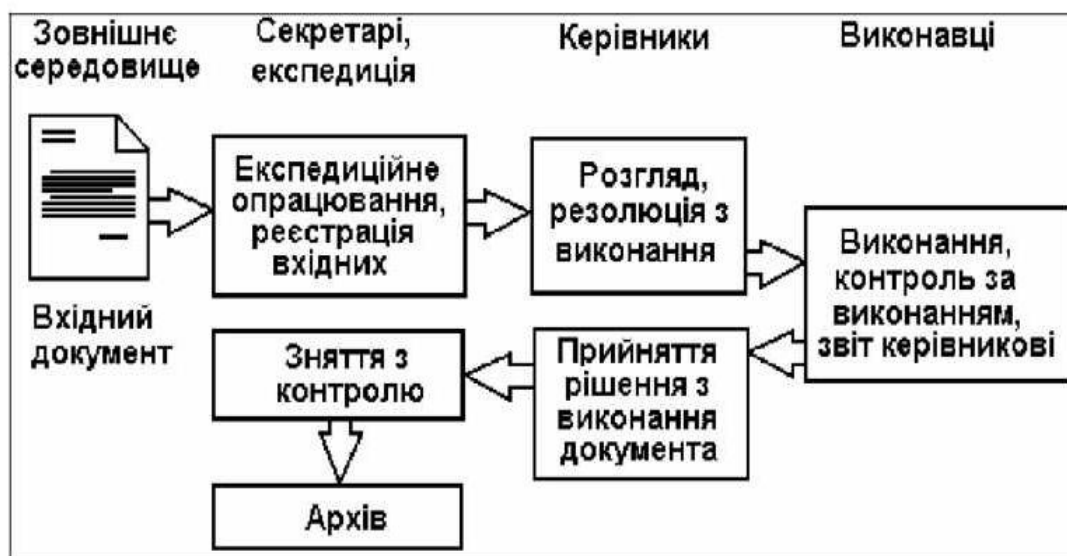

Рис. 2.2 – Маршрут вхідного документа у системі електронного документообігу ТОВ «СЕМІОЛ» (складено автором за даними аналізованого підприємства)

Опрацювання вхідної документації на підприємстві передбачає послідовне виконання низки організаційно-діловодних процедур, спрямованих на забезпечення своєчасного розгляду, виконання та контролю за рухом документів. До основних етапів роботи з вхідними документами належать:

- первинне експедиційне опрацювання документа;
- його реєстрація у відповідній системі документообігу;
- передання на розгляд керівництву та формування управлінської резолюції;
- ознайомлення з документом відповідного структурного підрозділу та організація його виконання;
- здійснення контролю за виконанням, що передбачає взяття документа на контроль;
- моніторинг стану виконання поставлених завдань;
- підготовка діловодних звітів для керівництва щодо перебігу виконання документів;
- зняття документа з контролю після повного виконання визначених доручень.

Опрацювання вихідних документів також здійснюється за встановленою процедурою, яка забезпечує їх належну підготовку, погодження, затвердження та подальше направлення адресатам. Основними етапами роботи з вихідною документацією є:

- підготовка проекту документа у відповідному структурному підрозділі;
- погодження змісту документа з іншими структурними підрозділами підприємства, за потреби;
- затвердження або підписання документа керівництвом;
- реєстрація вихідного документа в системі документообігу;
- експедиційне опрацювання та подальше відправлення документа адресату.

Таким чином, чітко визначений порядок роботи з вхідними та вихідними документами забезпечує впорядкованість документообігу, підвищує рівень

виконавської дисципліни, сприяє оперативному обміну інформацією та створює належні умови для ефективного управління підприємством.

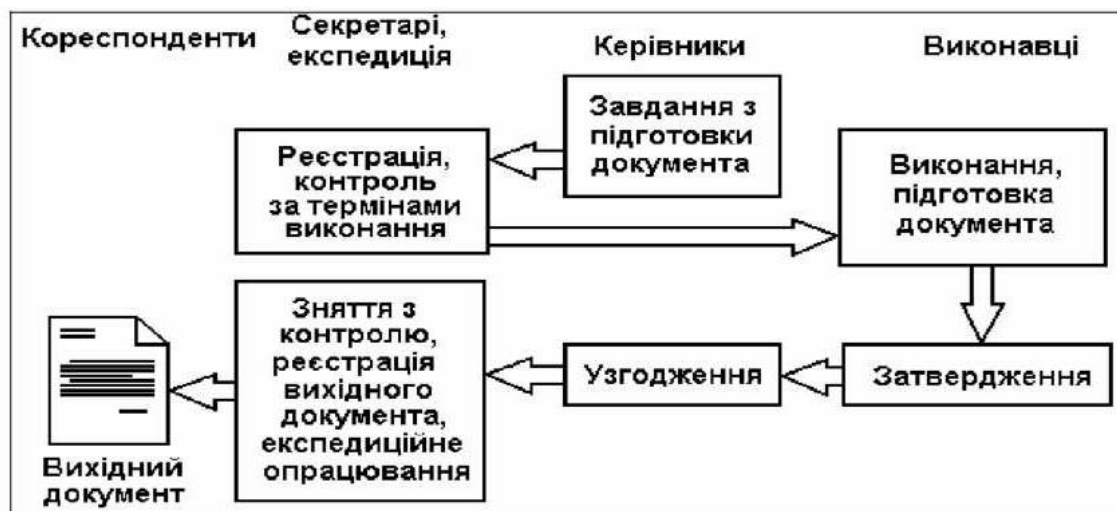

Рис. 2.3 – Маршрут вихідного документа у системі електронного документообігу ТОВ «СЕМІОЛ» (складено автором за даними аналізованого підприємства)

Під час формування внутрішніх документів на підприємстві здійснюється низка послідовних процедур, які забезпечують їх належну підготовку, погодження, затвердження та подальше використання в управлінській діяльності. До основних етапів роботи з внутрішньою документацією належать:

- підготовка проєкту внутрішнього документа;
- організація його погодження із відповідними посадовими особами або структурними підрозділами;
- затвердження документа керівництвом підприємства;
- реєстрація документа у встановленому порядку;
- направлення документа до відповідних структурних підрозділів;
- здійснення контролю за його виконанням.

У процесі управління ТОВ «СЕМІОЛ» інформація проходить кілька взаємопов'язаних етапів: надходження, опрацювання, аналіз, прийняття управлінського рішення, доведення його до виконавців та подальший контроль за реалізацією визначених завдань. Така послідовність забезпечує

впорядкованість управлінських процесів, підвищує оперативність внутрішньої комунікації та сприяє ефективному функціонуванню підприємства.

Рис. 2.4 – Маршрут внутрішнього документа у системі електронного документообігу ТОВ «СЕМІОЛ» (складено автором за даними аналізованого підприємства)

Документаційне забезпечення управлінської діяльності ТОВ «СЕМІОЛ» передбачає системне документування управлінських процесів, а також організацію належної роботи з офіційними документами підприємства (рис. 2.5)

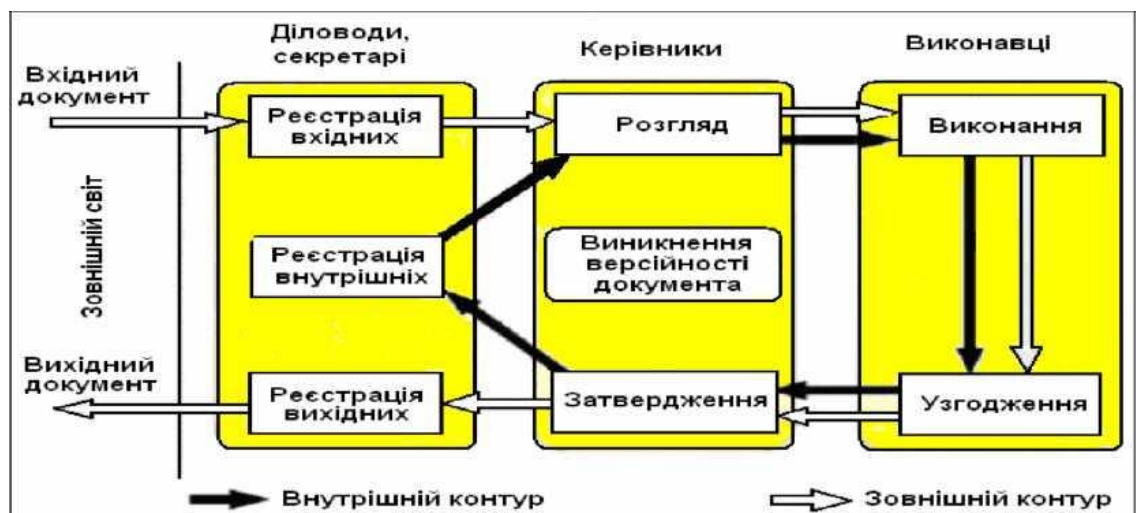

Рис. 2.5 – Схема електронного документообігу ТОВ «СЕМІОЛ» (складено автором за даними аналізованого підприємства)

Електронний документообіг у ТОВ «СЕМІОЛ» здійснюється як послідовний організаційно-технологічний процес, що охоплює всі основні етапи роботи з документами – від їх надходження або створення до опрацювання, виконання, контролю та подальшого зберігання чи відправлення адресатам.

До основних етапів електронного документообігу ТОВ «СЕМІОЛ» належать:

- експедиційне опрацювання документів, що надходять до підприємства;
- попередній аналіз отриманої документації службою документаційного забезпечення управління;
- реєстрація документів у відповідній електронній системі;
- забезпечення раціонального руху документів усередині підприємства, зокрема передання їх виконавцям, організація погодження, підписання проєктів документів та контроль за їх виконанням;
- опрацювання виконаних документів і подальше їх направлення відповідним адресатам.

У системі електронного документообігу ТОВ «СЕМІОЛ» під час роботи з бухгалтерськими документами виконуються різні види операцій залежно від типу документа.

Вхідні документи, які надходять від інших організацій, проходять такі етапи опрацювання: відкриття кореспонденції, реєстрація, передання на розгляд керівництву, накладання резолюції, взяття документа на контроль, ознайомлення з ним відповідного структурного підрозділу, організація виконання, моніторинг стану виконання, підготовка звітів для керівництва та зняття документа з контролю після завершення виконання визначених завдань.

Вихідні документи, що формуються структурними підрозділами підприємства для направлення іншим організаціям, опрацьовуються за такою послідовністю: підготовка проєкту документа у відповідному підрозділі, погодження його змісту з іншими структурними одиницями підприємства,

затвердження документа керівництвом, реєстрація та подальше відправлення адресату.

Внутрішні документи, які створюються структурними підрозділами для використання в межах підприємства, передбачають підготовку проєкту документа, організацію його погодження, затвердження, реєстрацію, розсилання між підрозділами та здійснення контролю за виконанням.

Зовнішній контур електронного документообігу розпочинається з надходження на підприємство вхідної документації з інших організацій, установ, партнерів, замовників або контролюючих органів. До таких документів можуть належати розпорядження вищих органів управління, накази, постанови, офіційні листи, договірні документація, повідомлення від контрагентів та інші матеріали. Після отримання зазначені документи проходять процедуру реєстрації, після чого передаються відповідальним виконавцям для подальшого розгляду та виконання.

У випадку, коли документ формується безпосередньо всередині підприємства, виникає внутрішній контур його руху. Саме на цьому етапі часто з'являється версійність документа, тобто існування кількох його редакцій або варіантів. У зв'язку з цим важливим завданням системи діловодства є відстеження змін, накопичення, упорядкування та управління різними версіями документів, а також забезпечення контролю за процесом їх коригування, погодження і затвердження.

Організація електронного документообігу в ТОВ «СЕМІОЛ» базується на низці ключових принципів. Передусім рух документів має бути побудований таким чином, щоб мінімізувати кількість їх повернень на попередні етапи опрацювання. Це дає змогу скоротити час проходження документа, підвищити оперативність управлінських процесів і зменшити ризик затримок у виконанні поставлених завдань.

Крім того, документи повинні спрямовуватися безпосередньо тим працівникам або структурним підрозділам, до функціональних обов'язків яких належить їх опрацювання. Такий підхід дозволяє уникнути дублювання

операцій, нераціонального розподілу завдань і перевантаження працівників інформаційними потоками, що не належать до їхньої компетенції.

Документаційне забезпечення бухгалтерського обліку ТОВ «СЕМІОЛ» у частині використання програмних засобів автоматизації охоплює три основні напрями.

1. Документування, що передбачає створення документів, які підтверджують, супроводжують і фіксують управлінську та облікову діяльність підприємства. До цього процесу належать підготовка, оформлення, погодження, затвердження та виготовлення документів у встановленому порядку.

2. Організація документообігу, яка забезпечує впорядкований рух документів, їх пошук, передавання, використання, зберігання та контроль за виконанням. Саме цей напрям сприяє оперативному обміну інформацією між структурними підрозділами та підвищує ефективність бухгалтерського й управлінського процесу.

3. Систематизація архівного зберігання документів, що передбачає їх упорядкування, групування, збереження та забезпечення доступу до них у разі потреби. Належна організація архівного зберігання є важливою умовою збереження доказової бази господарських операцій, дотримання вимог законодавства та забезпечення інформаційної безпеки підприємства.

На сучасному етапі функціонування ТОВ «СЕМІОЛ» неможливо уявити без активного використання сучасних інформаційних технологій, які стали невід'ємною складовою управлінських та облікових процесів. Запровадження електронних документів суттєво поліпшило умови організації роботи підприємства, сприяло підвищенню оперативності оброблення інформації, скороченню витрат часу на підготовку звітності та забезпечило більш зручний формат взаємодії з державними органами.

На основі даних бухгалтерського обліку ТОВ «СЕМІОЛ» доцільно сформувати та подати електронний документ, а саме Звіт із праці за формою № 1-ПВ за IV квартал 2025 року. Цей звіт належить до найбільш поширених форм

статистичної звітності, які подаються бухгалтерами, оскільки безпосередньо пов'язаний із відображенням інформації про нарахування заробітної плати, чисельність працівників і використання робочого часу.

Форма № 1-ПВ складається у місячному та квартальному форматах і подається до Державної служби статистики України у встановлені строки – до 7 числа місяця, що настає за звітним періодом. Її підготовка потребує використання достовірних облікових даних щодо фонду оплати праці, відпрацьованого часу та інших показників, які характеризують трудові ресурси підприємства.

Подання звіту може здійснюватися в електронному вигляді через безкоштовний сервіс Державної служби статистики України «Кабінет респондента». Послідовність дій респондента наведено на рис. 2.7.

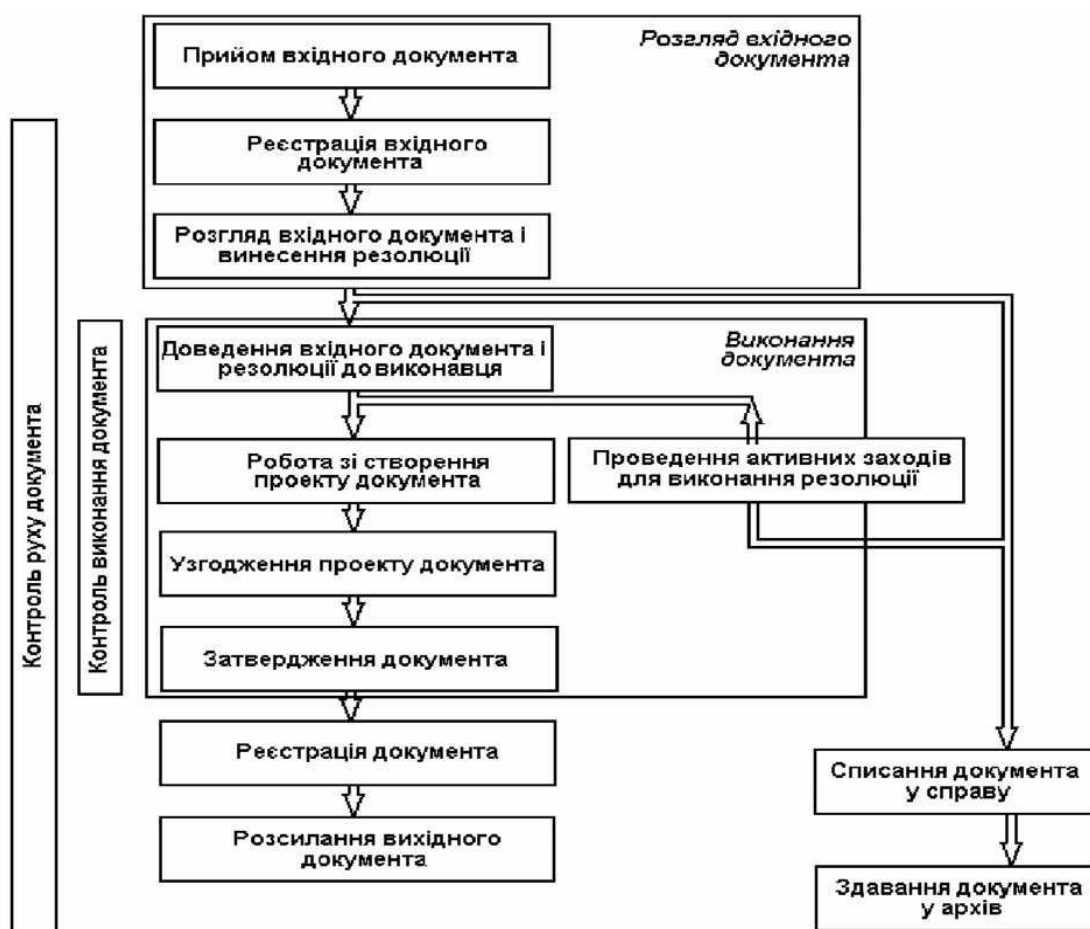

Рис. 2.6 – Послідовність дій електронного документообігу в системі бухгалтерського обліку ТОВ «СЕМІОЛ» (складено автором за даними аналізованого підприємства)

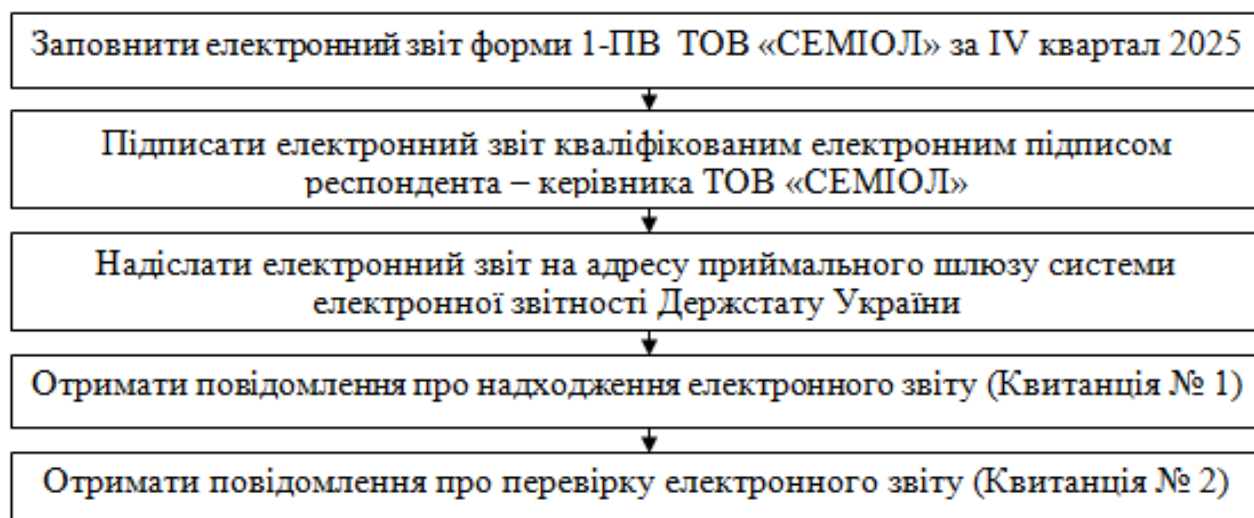

Рис. 2.7 – Кроки в «Кабінеті респондента» Державної служби статистики України при поданні Звіту із праці 1-ПВ респондентом ТОВ «СЕМІОЛ»

Візуальне подання сформованого та поданого електронного документа здійснюється за допомогою електронних засобів, що забезпечують можливість ознайомлення з його змістом у придатній для сприйняття формі.

Паперові копії документів, зокрема Звіту із праці за формою № 1-ПВ ТОВ «СЕМІОЛ» за IV квартал 2025 року, квитанції № 1 «Повідомлення про надходження електронного звіту» та квитанції № 2 «Повідомлення про перевірку електронного звіту», подано в додатках до кваліфікаційної роботи.

Електронний документ набуває статусу оригіналу за умови, що його електронний примірник містить усі обов’язкові реквізити, передбачені чинним законодавством, зокрема електронний цифровий підпис автора. Саме накладання електронного підпису завершує процес створення документа та підтверджує його автентичність. За відсутності необхідних реквізитів і електронного підпису такий документ не може використовуватися як належна підстава для бухгалтерського обліку та не матиме юридичної сили.

Останнім часом електронний цифровий підпис, далі – ЕЦП, набув особливої практичної значущості для діяльності ТОВ «СЕМІОЛ». Якщо раніше підприємство переважно застосовувало ЕЦП для подання податкової звітності, то нині, у зв’язку із запровадженням системи електронного адміністрування,

його роль істотно розширилася. Зокрема, ЕЦП став невід'ємним елементом податкового обліку з податку на додану вартість, оскільки використовується під час реєстрації податкових накладних, подання звітності та здійснення електронної взаємодії з контролюючими органами.

Крім того, сфера застосування електронного цифрового підпису поступово поширюється й на інші напрями господарської діяльності підприємства. Його використання сприяє підвищенню оперативності документообігу, забезпечує достовірність електронних документів, підтверджує особу підписанта та створює належні правові підстави для використання електронної документації в облікових, податкових, управлінських і договірних процесах ТОВ «СЕМІОЛ».

Підпис є одним із обов'язкових реквізитів будь-якого первинного документа, оскільки саме він підтверджує участь відповідальної особи у здійсненні або оформленні господарської операції. При цьому може застосовуватися як власноручний підпис, так і його електронний аналог, зокрема кваліфікований електронний підпис. За своїм функціональним призначенням цифровий підпис, подібно до традиційного підпису, засвідчує достовірність інформації, наведеної в документі, а також дає змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у створенні, погодженні чи підтвердженні відповідної господарської операції.

Наявність оригінального підпису уповноваженої особи на паперовому документі або накладеного електронного цифрового підпису на електронний документ є належним підтвердженням його справжності та юридичної значущості. Саме підпис забезпечує автентичність документа, підтверджує волевиявлення підписанта та засвідчує відповідальність за зміст інформації, що міститься в документі.

У практичній діяльності електронні документи найчастіше підписуються керівниками, бухгалтерами, юристами та іншими уповноваженими працівниками підприємства. За умов значного обсягу документообігу організація, як правило, розробляє та затверджує внутрішню інструкцію з

ведення електронного документообігу, у якій визначає порядок створення, погодження, підписання, передавання, зберігання електронних документів, а також правила використання електронного підпису. Водночас електронні ключі можуть бути надані будь-якому працівникові підприємства, якщо це передбачено його посадовими обов'язками та внутрішніми регламентами.

Електронний підпис функціонує на основі двох взаємопов'язаних елементів: особистого, або секретного, ключа та сертифіката відкритого ключа, які використовуються лише у поєднанні один з одним. Особистий ключ кваліфікованого електронного підпису формується як унікальна послідовність випадкових символів, що забезпечує його індивідуальність і захищеність. Сертифікат відкритого ключа створюється на основі відповідного особистого ключа, однак отримати секретний ключ із сертифіката технічно неможливо, що забезпечує належний рівень криптографічного захисту.

Сертифікат відкритого ключа містить персональні відомості про його власника, зокрема ім'я, унікальний реєстраційний номер, інформацію про суб'єкта, який видав сертифікат, а також строк його чинності. Крім того, такий сертифікат підписується особистим ключем центру сертифікації ключів і може бути розміщений на офіційному вебсайті відповідного центру.

Під час накладання електронного підпису на електронний документ його зміст не змінюється. До документа додається спеціальний блок даних, який і виконує функцію електронного підпису. Формування такого блоку відбувається поетапно та забезпечує підтвердження цілісності документа, автентичності підписанта і неможливості непомітного внесення змін до підписаного електронного документа.

За допомогою спеціального математичного алгоритму формується хеш-сума, або так званий «цифровий відбиток документа», який виконує функцію унікального ідентифікатора електронного документа. Такий відбиток має низку характерних ознак:

- є унікальним для кожного окремого електронного документа;
- має сталу довжину незалежно від обсягу самого документа;

не дає можливості відновити зміст документа лише за його цифровим відбитком;

шифрується за допомогою особистого, або секретного, ключа автора документа;

доповнюється міткою часу, отриманою із сервера відповідного сертифікаційного центру.

Водночас наявність чи відсутність відбитка печатки суб'єкта господарювання на документі не зумовлює виникнення самостійних юридичних наслідків відповідно до ч. 3 ст. 58 Господарського кодексу України.

З огляду на це, електронна печатка, як і традиційна печатка, не належить до обов'язкових реквізитів будь-якого документа. Тому з правової позиції її накладання на електронні документи не є безумовною вимогою та не потребує обов'язкового застосування в усіх випадках документообігу.

Чинну нормативно-правову базу, що регламентує використання електронного документообігу, узагальнено та подано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Нормативно-правова база електронного документообігу (складено автором на підставі [29])

Назва документу	Організаційно-правові засади
Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV	Господарський кодекс України відповідно до положень Конституції України визначає правові засади здійснення господарської діяльності, що ґрунтується на функціонуванні різноманітних суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм і форм власності.
Закон України «Про електронний документообіг» від 22 травня 2003 року № 851-IV	Закон визначає ключові організаційні та правові основи функціонування електронного документообігу, а також порядок створення, використання й обігу електронних документів.
Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 05 жовтня 2017 року № 2155-VIII	Закон установлює правові й організаційні засади електронної ідентифікації та надання електронних довірчих послуг, визначає права й обов'язки учасників цих відносин, а також порядок державного контролю за дотриманням відповідного законодавства.

За результатами аналізу організації бухгалтерського обліку в ТОВ «СЕМІОЛ» доцільно виокремити основні переваги та недоліки використання електронних документів, які узагальнено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз переваг і недоліків використання електронних документів у системі бухгалтерського обліку ТОВ «СЕМІОЛ» (складено автором)

N п/п	Переваги використання електронних документів у системі бухгалтерського обліку	Недоліки використання електронних документів у системі бухгалтерського обліку
1	2	3
1.	Зберігання не вимагає великих площ	Проблема збереженості документів, адже в будь-який момент комп'ютер може проникнути вірус, не спрацювати система збереження документів
2.	Вартість розповсюдження значно нижча, ніж у паперових документах	Велика ціна на інфраструктуру
3.	При розсиланні документів електронною поштою вони оперативно (практично миттєво) передаються на будь-які відстані	-
4.	Можливість одночасної розсилки документа по електронній пошті відразу декільком адресатам	-
5.	Можливість робити змістовий пошук документа	-
6.	Наявність бази заготовок документів скорочує час на підготовку нових документів	-
7.	Підвищення рівня конфіденційності: кожен учасник отримує саме ту ступінь доступу до документів підприємства, яка відповідає його повноважень: читання, редагування документа, або повні права. Всі дії протоколюються в комп'ютерній системі, тому в будь-який момент можна подивитися, хто працював з даними, вносив зміни в них	Необхідність захисту інформації від внесення несанкціонованих змін

Отже, здійснений аналіз основних цифрових технологій та інструментів, що застосовуються у системі бухгалтерського обліку ТОВ «СЕМІОЛ», дає підстави перейти до детальнішого дослідження впливу цифровізації на

організацію облікового процесу на цьому підприємстві. Особливу увагу доцільно приділити тому, як використання електронного документообігу, електронного підпису, спеціалізованого програмного забезпечення та інших інформаційних рішень змінює порядок ведення обліку, підвищує оперативність оброблення даних, покращує контроль за господарськими операціями та сприяє формуванню більш ефективної системи управління обліковою інформацією.

2.3 Вплив діджиталізації та цифровізації на організацію бухгалтерського обліку на підприємстві ТОВ «СЕМІОЛ»

В умовах активної комп'ютеризації відбулися істотні трансформації у системі бухгалтерського обліку, технології здійснення облікових процедур, порядку складання звітності, організації контролю, управління та інформаційного забезпечення діяльності підприємства.

До основних напрямів змін, що характеризують розвиток бухгалтерського обліку під впливом цифровізації, доцільно віднести такі:

1. Трансформація процесів ведення обліку, а також технології й методології отримання, збереження, оброблення та передання інформації. Це пов'язано із застосуванням блокчейн-технологій, програмних робіт, автоматизованих систем і спеціалізованих програм для роботи з великими масивами даних.

2. Зміна характеру взаємодії між зацікавленими сторонами, що проявляється у прискоренні інформаційного обміну, підвищенні прозорості комунікацій та зменшенні рівня інформаційної асиметрії між підприємством, контрагентами, інвесторами, контролюючими органами й іншими користувачами облікової інформації.

3. Оновлення об'єктів бухгалтерського обліку, що передбачає як трансформацію вже наявних облікових об'єктів, так і появу нових, пов'язаних із цифровими активами, електронними сервісами, інформаційними ресурсами та інноваційними формами господарської діяльності.

4. Посилення якісних характеристик облікової інформації, зокрема її своєчасності, прозорості, достовірності, повноти та аналітичної цінності. Водночас цифровізація сприяє розширенню функцій бухгалтерського обліку, посилюючи його роль не лише як засобу фіксації господарських операцій, а й як інструменту управління, контролю, прогнозування та стратегічного аналізу.

Упровадження діджитал-інструментів та сучасних інформаційних технологій в бухгалтерський облік сприяє спрощенню та оптимізації облікових процедур. Завдяки цьому фахівці мають змогу зосереджувати увагу не лише на технічному виконанні операцій, а й на аналізі отриманих результатів, розробленні заходів щодо поліпшення фінансового стану підприємства та підвищенні ефективності управлінських рішень.

Крім того, цифровізація забезпечує реалізацію важливих завдань бухгалтерського обліку, серед яких – автоматизація процесу складання фінансової звітності, посилення захисту облікової інформації, підвищення оперативності її оброблення, а також формування облікової політики підприємства з урахуванням ключових критеріїв інноваційного розвитку бізнесу.

ТОВ «СЕМІОЛ» активно впроваджує цифрові технології та використовує сучасні інформаційні ресурси для вдосконалення бізнес-комунікацій, організації бухгалтерського обліку й підвищення ефективності управлінських процесів. Такий підхід створює для підприємства вагомі конкурентні переваги, оскільки в сучасних економічних умовах ведення бухгалтерського обліку практично неможливе без застосування комп'ютерної техніки, спеціалізованого програмного забезпечення та автоматизованих інформаційних систем.

На досліджуваному підприємстві для автоматизації бухгалтерського обліку використовується сучасна лінійка програмних продуктів під брендом BAS, зокрема програмне забезпечення «BAS Бухгалтерія. ПРОФ».

BAS є програмним рішенням, орієнтованим на потреби українського бізнесу та розробленим з урахуванням вимог національного законодавства, особливостей ведення бухгалтерського й податкового обліку в Україні. Це

програмне забезпечення розглядається як сучасна альтернатива попереднім обліковим системам, що дає змогу підприємствам уникати залежності від російських програмних продуктів і водночас забезпечувати безперервність автоматизованого облікового процесу.

BAS Бухгалтерія є новим комплексним програмним продуктом, основне призначення якого полягає в автоматизації широкого кола завдань, що виконуються бухгалтерською службою підприємства. Програма вирізняється зручністю використання, логічною побудовою функціоналу, оптимізованим інтерфейсом користувача та можливістю організації віддаленої роботи. Крім того, вона дає змогу самостійно налаштовувати окремі форми документів, журнали операцій та інші елементи облікової системи відповідно до потреб конкретного підприємства.

Для накопичення, систематизації та узагальнення інформації про господарські операції програмне забезпечення BAS використовує План рахунків бухгалтерського обліку, затверджений наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування» від 30 листопада 1999 року № 291.

План рахунків у програмі побудований як упорядкована система рахунків бухгалтерського обліку, згрупованих відповідно до їх функціонального призначення. Кожен рахунок може містити відповідні субрахунки та кілька аналітичних розрізів, тобто субконто, що забезпечує деталізоване відображення господарських операцій. Крім того, рахунки можуть бути балансовими або позабалансовими, а також мати різні облікові ознаки, зокрема сумові, кількісні чи валютні характеристики.

Програмне забезпечення для ведення бухгалтерського обліку містить набір типових звітів, які формуються на основі даних про господарські операції, накопичених за відповідними рахунками бухгалтерського обліку.

До таких звітів належать оборотно-сальдова відомість, шахова відомість та головна книга. Вони формуються за всіма балансовими рахунками, передбаченими Планом рахунків, і дають змогу проаналізувати загальний стан

ведення бухгалтерського обліку на підприємстві за всіма його основними ділянками.

Окрему групу становлять звіти, що використовуються для детального аналізу одного конкретного бухгалтерського рахунка. До них належать оборотно-сальдова відомість за рахунком, аналіз рахунка, картка рахунка та обороти рахунка. Такі звіти дають можливість дослідити рух коштів, активів, зобов'язань, доходів або витрат у різних аналітичних розрізах і групуваннях.

Важливе місце в системі програмного забезпечення займає регламентована звітність, яка охоплює стандартні форми звітів, призначені для подання до державних органів, зокрема податкової служби, органів статистики та інших установ. Прикладами такої звітності є Баланс, Звіт про фінансові результати, звітність платника єдиного податку, Податкова декларація з ПДВ тощо. Крім того, регламентовані звіти можуть формуватися за допомогою програми FREDO Звіт, яка автоматично завантажує необхідні дані з облікової системи BAS.

Також у програмі передбачено низку спеціалізованих звітів, які формуються не безпосередньо на основі даних рахунків бухгалтерського обліку, а з використанням відповідних реєстрів. До таких звітів належать, зокрема, «Очікуваний і підтверджений ПДВ придбань», «Очікуваний і підтверджений ПДВ продажів», «Перевірка сум вхідного ПДВ», «Перевірка сум зобов'язань з ПДВ». Вони забезпечують більш поглиблений контроль за правильністю відображення податкових операцій і дають змогу своєчасно виявляти можливі розбіжності або помилки в обліку податку на додану вартість.

BAS Бухгалтерія забезпечує автоматизацію облікових процесів у ТОВ «СЕМІОЛ» та дає змогу систематизувати значний обсяг бухгалтерської, податкової й управлінської інформації. Програмний продукт складається з технологічної платформи та прикладного рішення — конфігурації, у якій попередньо налаштовано правила ведення обліку відповідно до потреб підприємства та вимог чинного законодавства. Конфігурація охоплює основні

ділянки бухгалтерського обліку й забезпечує комплексне відображення господарських операцій.

Основні функціональні можливості програми «BAS Бухгалтерія» охоплюють такі напрями:

1. Облік кількох організацій із різними системами оподаткування в одній інформаційній базі.

Програма дає змогу вести бухгалтерський і податковий облік декількох підприємств у межах однієї інформаційної бази. При цьому забезпечується можливість обслуговування організацій, які застосовують різні системи оподаткування, зокрема загальну систему з податком на прибуток і ПДВ, а також спрощену систему оподаткування з єдиним податком.

2. Облік запасів.

У програмі передбачено ведення складського та партійного обліку запасів, що дає змогу контролювати їх надходження, переміщення, використання і списання. BAS Бухгалтерія забезпечує облік додаткових витрат, які включаються до первісної вартості запасів, а також транспортно-заготівельних витрат. Крім того, у системі формуються документи складського обліку, зокрема операції комплектації та розукомплектування матеріальних цінностей.

3. Облік торговельних операцій.

Програмний продукт підтримує налаштування функціоналу для ведення роздрібної та комісійної торгівлі. Облік роздрібних операцій може здійснюватися як через автоматизовані, так і через неавтоматизовані торгові точки. Передбачено можливість ведення обліку товарів за цінами придбання або продажу, а також урахування специфіки окремих торговельних операцій залежно від умов діяльності підприємства.

4. Облік грошових коштів і розрахунків із контрагентами.

BAS Бухгалтерія забезпечує облік безготівкових і готівкових коштів, а також операцій у національній та іноземній валюті. У програмі передбачено можливість планування надходжень і витрачання грошових коштів, а також

організацію обміну даними з банківськими установами.

Окреме значення має облік розрахунків із контрагентами. Програма дає змогу налаштовувати рахунки обліку розрахунків як для груп контрагентів, так і для окремих контрагентів або договорів. Також передбачена можливість ієрархічного перегляду документів за контрагентами, виділення документів кольором за різними критеріями відбору та формування звітності щодо стану взаєморозрахунків.

5. Облік основних засобів, нематеріальних активів, малоцінних і швидкозношуваних предметів.

Програма забезпечує повний документообіг за всіма господарськими операціями, пов'язаними з обліком основних засобів, нематеріальних активів, малоцінних і швидкозношуваних предметів. Для таких операцій передбачено типові друковані форми документів.

У картці основного засобу накопичується повна інформація про відповідний об'єкт. Програма підтримує пооб'єктний або кількісний облік матеріальних і нематеріальних цінностей, а також облік малоцінних активів під час передання їх в експлуатацію, переміщення між підрозділами та відповідальними особами. Крім того, автоматизовано процес списання малоцінних активів з експлуатації з використанням різних варіантів відбору. Облік нематеріальних активів також здійснюється в повному обсязі.

6. Облік виробництва.

BAS Бухгалтерія надає можливість вести облік виробництва готової продукції, напівфабрикатів і внутрішніх послуг. Програма також підтримує облік реалізації послуг із застосуванням планових цін або без їх використання.

Важливою функцією є можливість застосування різних способів розподілу прямих і загальновиробничих витрат. Розрахунок собівартості виробленої продукції та наданих послуг автоматизується за допомогою документа «Закриття місяця», що значно спрощує завершальні облікові процедури звітного періоду.

7. Облік податку на додану вартість.

У програмі реалізовано можливість налаштування варіантів обліку ПДВ безпосередньо в договорі контрагента. Для контролю правильності відображення податку на додану вартість передбачено спеціалізовані типові звіти.

BAS Бухгалтерія дає змогу автоматично створювати податкові накладні за визначений період за допомогою обробки «Формування податкових накладних». Також програма забезпечує вивантаження податкових накладних для передання до контролюючих органів і формування звітності з ПДВ.

8. Облік заробітної плати.

Програма передбачає можливість ведення кадрового обліку та розрахунку заробітної плати як безпосередньо в BAS Бухгалтерії, так і в зовнішній спеціалізованій програмі. У разі використання зовнішньої програми в BAS Бухгалтерії можна вести облік розрахунків із персоналом на субрахунках рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» як окремо за кожним працівником, так і загалом по персоналу.

Також передбачено спрощений режим обліку нарахувань і можливість ведення спрощеного кадрового обліку без створення окремих кадрових документів. За потреби підприємство може перейти до повного кадрового обліку в будь-який момент без необхідності конвертації даних. Формування бухгалтерських проведення з нарахування заробітної плати може здійснюватися двома способами: безпосередньо в документі нарахування під час його проведення або окремим документом «Відображення зарплати в бухгалтерському обліку» наприкінці звітного періоду.

9. Закриття періодів і формування звітності.

У BAS Бухгалтерії автоматизовано виконання регламентних операцій, які здійснюються після завершення місяця. До них належать нарахування амортизації, переоцінка валютних коштів і зобов'язань, списання витрат майбутніх періодів, розрахунок собівартості, визначення фінансових результатів та інші завершальні процедури.

Програма містить повний набір стандартних бухгалтерських звітів, серед

яких оборотно-сальдові відомості, шахова відомість, головна книга та інші форми. Передбачено зручні інструменти налаштування звітів і збереження обраних варіантів їх формування. Крім того, BAS Бухгалтерія забезпечує автоматизоване створення та подання регламентованої звітності.

Додатковою перевагою програмного продукту є можливість синхронізації даних з іншими конфігураціями, зокрема «Управління торгівлею 3» та «Зарплата і управління персоналом». Це сприяє інтеграції облікових, кадрових, торговельних і управлінських процесів у єдиному інформаційному середовищі підприємства.

Програмний комплекс «BAS Бухгалтерія» забезпечує зручну та результативну роботу різних категорій користувачів у межах підприємства. Зокрема, керівник ТОВ «СЕМІОЛ» може використовувати аналітичні та звітні інструменти програми для оцінювання фінансово-господарського стану підприємства, контролю основних показників діяльності та прийняття управлінських рішень. Менеджери з продажу мають можливість формувати рахунки, аналізувати залишки товарно-матеріальних цінностей на складах, контролювати надходження оплат, відстежувати стан дебіторської заборгованості та оперативно отримувати необхідну інформацію щодо взаєморозрахунків із клієнтами.

До додаткових функціональних можливостей програми належать повнотекстовий пошук інформації в базі даних, автоматичне завантаження актуальних валютних курсів з мережі Internet, оновлення необхідних класифікаторів, а також інші опції, що сприяють підвищенню зручності, швидкості та точності роботи користувачів.

Основним видом діяльності ТОВ «СЕМІОЛ» є виробництво електророзподільної та контрольної апаратури. У зв'язку з цим особливого значення набуває використання підсистеми «Виробництво» у програмі BAS Бухгалтерія, яка дає змогу організувати облік основного та допоміжного виробництва на підприємстві, відображати надання послуг виробничого характеру, вести облік виготовлення продукції як із власних матеріалів, так і з

давальницької сировини. Крім того, програма дозволяє формувати специфікації на продукцію, що виготовляється, забезпечуючи деталізоване відображення складу матеріалів, витрат і технологічних особливостей виробничого процесу.

Таким чином, застосування програми «BAS Бухгалтерія» істотно спрощує ведення обліку господарських операцій, пов'язаних із власним виробництвом ТОВ «СЕМІОЛ», підвищує точність оброблення даних, забезпечує оперативний контроль за виробничими витратами та сприяє більш ефективному управлінню виробничою діяльністю підприємства. Візуальне відображення можливостей програми щодо обліку операцій власного виробництва наведено на рис. 2.8.

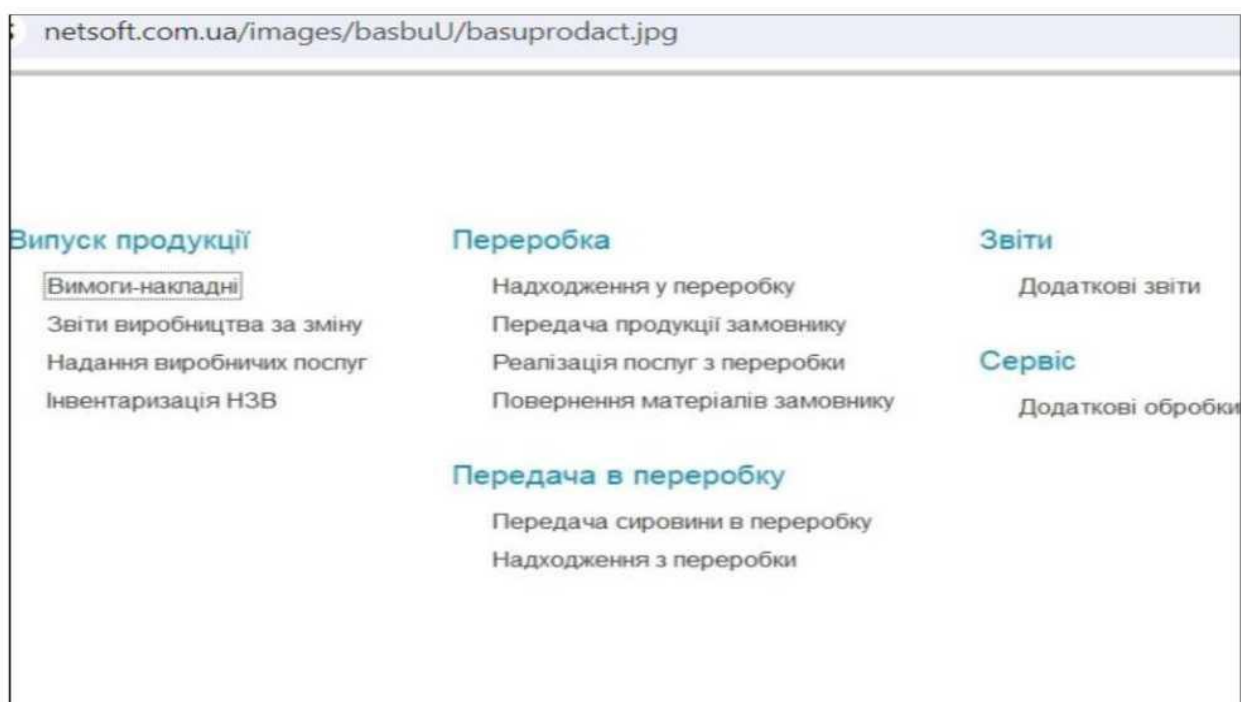

Рис. 2.8 – Підсистема «Виробництво» програми BAS Бухгалтерія

Як видно з рис. 2.8, програмне забезпечення BAS Бухгалтерія забезпечує можливість відображення виробничих операцій, ведення обліку витрат, розрахунку собівартості виготовленої продукції, а також визначення й контролю рівня завантаженості ресурсів підприємства. Застосування цієї програми дає змогу систематизувати виробничі процеси, підвищити точність облікових розрахунків і забезпечити оперативне отримання інформації,

необхідної для управління виробництвом.

Однією з важливих функцій програми є формування звітів виробництва за зміну, які використовуються для оприбуткування готової продукції, відображення зворотних відходів, а також списання матеріалів і послуг, використаних у виробничому процесі. Завдяки цьому забезпечується документальне підтвердження виробничих операцій та їх своєчасне відображення в бухгалтерському обліку.

У документі «Надання виробничих послуг» фіксуються операції, пов'язані з наданням послуг виробничого характеру. Це дає змогу відображати відповідні господарські процеси в обліковій системі, контролювати їх виконання та формувати необхідну інформаційну базу для подальшого аналізу.

Окреме значення має розділ «Інвентаризація незавершеного виробництва», який використовується для визначення виробничої собівартості готової продукції, випущеної протягом місяця. Для цього до собівартості незавершеного виробництва на початок звітного місяця додаються виробничі витрати, понесені протягом місяця у процесі виготовлення продукції, після чого віднімається собівартість незавершеного виробництва на кінець цього періоду. Якщо отриману виробничу собівартість випущеної продукції поділити на кількість виготовлених одиниць, можна визначити виробничу собівартість одиниці продукції.

Зазначені можливості є лише частиною широкого функціоналу програми BAS Бухгалтерія, яка забезпечує комплексну автоматизацію виробничого обліку. Отже, за результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що використання спеціалізованого програмного забезпечення для ведення бухгалтерського обліку в ТОВ «СЕМІОЛ» істотно зменшує обсяг ручної некваліфікованої праці, підвищує оперативність оброблення даних, мінімізує ризик помилок і сприяє більш ефективній організації облікового процесу на підприємстві.

Висновки до розділу 2

ТОВ «СЕМІОЛ» активно впроваджує діджитал-технології та використовує сучасні цифрові інструменти для вдосконалення облікових і управлінських процесів. Запровадження електронного документообігу на підприємстві забезпечує низку суттєвих переваг, зокрема спрощує роботу з документами, підвищує оперативність їх опрацювання, зменшує трудомісткість ділових процедур і робить внутрішні процеси більш зручними та впорядкованими. Використання електронного формату документації дає змогу суттєво економити робочий час, який за традиційної паперової системи витрачається на підготовку, погодження, пересилання, зберігання та пошук документів. Крім того, система електронного документообігу сприяє скороченню витрат на друк, папір, поштове пересилання та фізичне архівування документації.

Важливою перевагою для ТОВ «СЕМІОЛ» є також висока швидкість підписання документів завдяки широкому застосуванню електронного підпису. Це значно прискорює процес оформлення звітності, підвищує зручність взаємодії з контрагентами, державними установами та контролюючими органами, а також забезпечує юридичну значущість електронних документів.

У своїй діяльності підприємство використовує програмне забезпечення BAS Бухгалтерія, яке є одним із найбільш поширених і затребуваних інструментів для ведення бухгалтерського обліку та формування звітності в Україні. Застосування цієї програми дає змогу автоматизувати значну частину облікових процедур, зокрема відображати виробничі операції, вести облік витрат, здійснювати розрахунок собівартості продукції, аналізувати використання ресурсів підприємства та управляти їх завантаженням.

Програма BAS Бухгалтерія дозволяє формувати звіти виробництва за зміну, які використовуються для оприбуткування готової продукції, обліку зворотних відходів, а також списання матеріалів і послуг, використаних у виробничому процесі. У документі «Надання виробничих послуг» фіксуються

операції, пов'язані з наданням послуг виробничого характеру, що забезпечує їх належне документальне оформлення та відображення в обліковій системі.

Окреме значення має розділ «Інвентаризація незавершеного виробництва», який використовується для визначення виробничої собівартості готової продукції, випущеної протягом місяця. Для цього до собівартості незавершеного виробництва на початок поточного місяця додаються виробничі витрати, пов'язані з виготовленням продукції за відповідний період, після чого віднімається собівартість незавершеного виробництва на кінець місяця. У результаті отримується виробнича собівартість випущеної продукції. Якщо цю суму поділити на кількість виготовленої за місяць готової продукції, можна визначити виробничу собівартість одиниці продукції.

Застосування сучасного програмного забезпечення істотно знижує витрати на ведення бухгалтерського обліку, мінімізує обсяг ручної праці, зменшує ймовірність технічних помилок і підвищує оперативність оброблення інформації. Водночас бухгалтерська служба ТОВ «СЕМІОЛ» отримує можливість своєчасно та якісно формувати звітність для фіскальних і контролюючих органів, здійснювати аналітичну роботу, оптимізувати підходи до податкового планування та забезпечувати керівництво достовірною фінансовою інформацією для прийняття управлінських рішень.

Завдяки стандартизованим механізмам ведення бухгалтерського й податкового обліку, а також інструментам автоматизованого формування звітності, закладеним у програму BAS Бухгалтерія, підприємство має змогу забезпечувати дотримання чинних правових норм, вимог податкового законодавства та встановлених процедур підготовки і подання звітної інформації. Таким чином, цифровізація бухгалтерського обліку в ТОВ «СЕМІОЛ» сприяє підвищенню ефективності облікової роботи, прозорості фінансових процесів і якості інформаційного забезпечення управління підприємством.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1 Зміни в організації бухгалтерського обліку на підприємствах в умовах воєнного стану

У разі переривання безперервного ведення бухгалтерського обліку навіть на певний проміжок часу на підприємстві накопичуються невідображені господарські операції. Їх подальше опрацювання потребує значних часових, організаційних і фінансових витрат, що фактично призводить до необхідності відновлення бухгалтерського обліку. Саме тому важливо забезпечувати його ведення на постійній основі, зокрема й у період воєнного стану, навіть якщо підприємство здійснює незначну кількість операцій. Такий підхід дає змогу підтримувати об'єктивний контроль за активами, зобов'язаннями, розрахунками та фінансовим станом суб'єкта господарювання в режимі реального часу.

Бухгалтерський облік є особливо важливим інструментом забезпечення стабільності бізнесу в кризових умовах. Війна змусила значну частину українських підприємств скоротити обсяги діяльності або тимчасово припинити роботу. Водночас багато суб'єктів господарювання продовжують функціонувати, адаптуючись до нових реалій. У таких обставинах організація бухгалтерського обліку потребує оновлених підходів, оскільки підприємства стикаються з форс-мажорними ситуаціями, порушенням звичних господарських процесів, змінами у роботі персоналу, обмеженнями у розрахунках та ризиками втрати або пошкодження майна.

У період дії воєнного стану бухгалтер повинен володіти практичними знаннями щодо особливостей облікового відображення операцій, які виникають у надзвичайних умовах. Зокрема, важливо розуміти:

яким чином відображати в бухгалтерському обліку гуманітарну,

фінансову, військову та іншу матеріальну допомогу;

як обліковувати майно підприємств, установ чи організацій, що розташоване на тимчасово окупованих територіях;

у який спосіб відображати активи підприємств, які були частково або повністю зруйновані як на окупованих, так і на неокупованих територіях України;

які управлінські й кадрові рішення доцільно приймати щодо працівників, які були змушені переміститися до інших регіонів України або виїхати за кордон з метою забезпечення власної безпеки та безпеки своїх дітей;

як здійснювати імпорتنі та експортні операції в умовах воєнних обмежень;

яким чином відображати в обліку об'єкти основних засобів, що були мобілізовані або передані для потреб оборони.

Окремої уваги потребують валютні операції. На період воєнного стану підприємствам доцільно обережно планувати здійснення валютних платежів за кордон, враховуючи чинні обмеження Національного банку України. Виняток можуть становити операції, пов'язані з виконанням імпорتنих контрактів щодо оплати товарів критичного імпорту, які мають важливе значення для забезпечення безперервності діяльності підприємств та економіки загалом.

Також у період дії воєнного стану запроваджено жорсткі обмеження щодо здійснення валютних операцій із використанням російських та білоруських рублів. Зокрема, заборона поширюється на операції, учасниками яких є юридичні або фізичні особи, що мають місцезнаходження в російській федерації чи Республіці Білорусь, а також на операції, пов'язані з виконанням зобов'язань перед такими особами.

Національним банком України визначено особливий порядок дій у разі надходження з-за кордону коштів у російських або білоруських рублях за експортно-імпортними операціями. У такій ситуації банківським установам дозволяється здійснювати обмін зазначених коштів на міжнародному валютному ринку на іншу іноземну валюту, крім російських і білоруських

рублів, з подальшим зарахуванням отриманих сум на рахунки клієнта.

З метою забезпечення стабільності, надійності та безперервного функціонування банківської системи Національний банк України запровадив посилене регулювання валютних операцій. Відповідні обмеження передбачено постановою НБУ від 24.02.2022 № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану». Очікується, що такі регуляторні заходи можуть пом'якшуватися поступово за умови стабілізації економічної та безпекової ситуації.

Крім того, Законом України від 03.03.2022 № 2118-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» було встановлено спеціальний порядок справляння податків і зборів на період до припинення або скасування воєнного стану на території України. Зазначені положення передбачають застосування окремих податкових особливостей, зумовлених надзвичайними умовами функціонування держави та суб'єктів господарювання.

Однією з таких особливостей є звільнення платника податків від відповідальності у разі відсутності можливості своєчасно виконати податкові обов'язки. Це стосується як своєчасної сплати податків і зборів, так і подання податкової звітності у встановлені строки. Такий підхід спрямований на підтримку платників податків, які через воєнні дії, окупацію, руйнування майна, переміщення або інші форс-мажорні обставини не можуть належним чином виконати свої зобов'язання перед бюджетом.

Одним із найбільш суттєвих змін стало часткове призупинення роботи системи електронного адміністрування ПДВ. Це спричинило тимчасову неможливість реєстрації податкових накладних і розрахунків коригування, а також ускладнило формування декларації з ПДВ за лютий 2022 року без урахування зареєстрованих податкових зобов'язань і податкового кредиту.

Після завершення дії воєнного стану платники податків зобов'язані забезпечити реєстрацію в Єдиному реєстрі податкових накладних усіх

податкових накладних та розрахунків коригування, реєстрацію яких було відтерміновано на період дії воєнного стану. Це має забезпечити відновлення повноцінного функціонування системи податкового обліку ПДВ, узгодження податкових зобов'язань і податкового кредиту, а також належне виконання вимог податкового законодавства після стабілізації умов господарювання.

У зв'язку з повномасштабною військовою агресією рф проти України Верховною Радою України було ухвалено Закон від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни». Цей нормативно-правовий акт спрямований на врегулювання питань подання звітності та інших обов'язкових документів суб'єктами господарювання в умовах надзвичайних обставин.

Відповідно до положень зазначеного Закону, підприємства мають право подавати облікову, фінансову, бухгалтерську, розрахункову, аудиторську звітність, а також інші документи, подання яких передбачено чинним законодавством, протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану чи стану війни. При цьому в період дії воєнного стану, а також упродовж трьох місяців після його завершення до підприємців і юридичних осіб не застосовуються заходи адміністративної чи кримінальної відповідальності за неподання або несвоєчасне подання відповідної звітності.

В умовах збройної агресії рф значна частина цивілізованого світу надає Україні різні види підтримки. Однією з важливих форм такої підтримки є гуманітарна допомога. З огляду на її значні обсяги, а також посилення на законодавчому рівні відповідальності за цільове використання гуманітарних ресурсів, особливої актуальності набуває належне документальне оформлення відповідних операцій, їх систематичний облік і контроль за подальшим розподілом.

Гуманітарна допомога являє собою цільову, адресну та безоплатну підтримку, що може надаватися у грошовій або натуральній формі. Вона може мати вигляд безповоротної фінансової допомоги, добровільних пожертвувань, виконання робіт чи надання послуг іноземними або вітчизняними донорами.

Таке визначення закріплено у ст. 1 Закону України «Про гуманітарну допомогу» від 22.10.1999 № 1192-XIV.

23 січня 2024 року набрав чинності Закон України № 3448-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо ввезення, обліку, розподілу гуманітарної допомоги, особливостей оподаткування відповідних операцій та подання звітності». Цим законом фактично запроваджено оновлені підходи до визначення гуманітарної допомоги, а також удосконалено і спрощено процедури її реєстрації, обліку, розподілу та звітування.

Крім того, Закон передбачає впровадження автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги, порядок функціонування якої визначається Кабінетом Міністрів України. Така система має сприяти підвищенню прозорості операцій із гуманітарною допомогою, посиленню контролю за її рухом, спрощенню облікових процедур і забезпеченню більш ефективного використання отриманих ресурсів.

Водночас на період дії воєнного стану, запровадженого Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», отримувачі гуманітарної допомоги, а також її набувачі, якщо вони є юридичними особами, тимчасово звільняються від обов'язку щомісячного подання звітів про наявність і розподіл гуманітарної допомоги. Таке звільнення діє до моменту забезпечення технічної можливості подання відповідної звітності в електронному форматі через автоматизовану систему реєстрації гуманітарної допомоги.

Разом із тим гуманітарна допомога, ввезена без використання автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги, щодо якої звіт не було завантажено до 31 березня поточного року, вважається такою, за якою відсутній належний облік її отримання та цільового використання. У такому випадку вона може бути кваліфікована як використана не за призначенням.

Законодавчими змінами також розширено коло суб'єктів, які можуть виступати донорами, отримувачами та набувачами гуманітарної допомоги.

Донорами гуманітарної допомоги можуть бути іноземні або національні

юридичні та фізичні особи, які добровільно надають таку допомогу отримувачам в Україні або за її межами.

Отримувачами гуманітарної допомоги є юридичні особи, зареєстровані у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги.

Набувачами гуманітарної допомоги виступають фізичні та юридичні особи, які мають потребу в такій підтримці та яким вона безпосередньо передається.

Узагальнену схему процесу отримання гуманітарної допомоги подано на рис. 3.1.

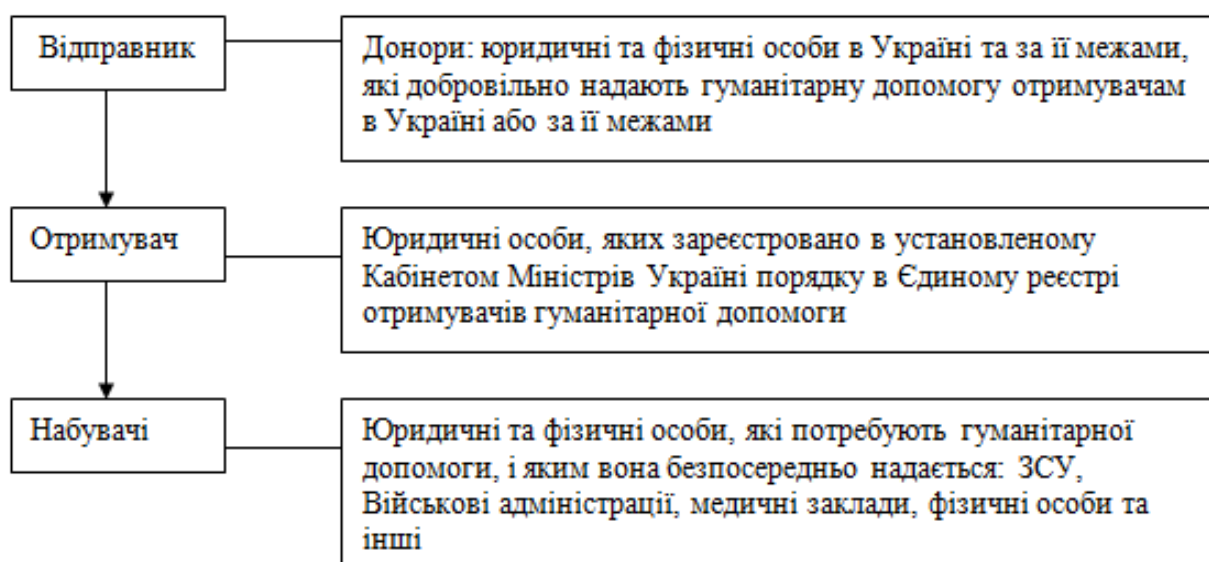

Рис. 3.1 – Схема отримання гуманітарної допомоги (сформовано автором на підставі [30])

Бухгалтерський облік гуманітарної допомоги та формування відповідної звітності здійснюються отримувачами гуманітарної допомоги, а також її набувачами, якщо вони є юридичними особами, відповідно до порядку, визначеного Міністерством фінансів України. У разі відсутності належного облікового відображення операцій з отримання та цільового використання гуманітарної допомоги така допомога може вважатися використаною не за призначенням.

Порядок бухгалтерського обліку гуманітарної допомоги затверджено наказом Міністерства фінансів України від 14.12.1999 № 298. Дія цього нормативного документа поширюється на юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та виду діяльності, за винятком бюджетних установ, які отримують гуманітарну допомогу або виступають її набувачами, тобто суб'єктами, що потребують такої підтримки та яким вона безпосередньо надається.

Отримана гуманітарна допомога у формі грошових коштів, товарно-матеріальних цінностей або іншого майна відображається отримувачем за дебетом відповідних рахунків обліку грошових коштів, основних засобів, виробничих запасів, товарів та інших активів. Зокрема, можуть застосовуватися рахунок 10 «Основні засоби», рахунок 20 «Виробничі запаси», рахунок 28 «Товари» та інші рахунки залежно від характеру отриманого майна. Одночасно така операція відображається у кореспонденції з рахунком 48 «Цільове фінансування і цільові надходження».

Подальша передача гуманітарної допомоги набувачам відображається в обліку отримувача за дебетом рахунку 48 «Цільове фінансування і цільові надходження» у кореспонденції з рахунками обліку грошових коштів, товарів, запасів, основних засобів або іншого майна. Такий порядок дає змогу забезпечити прозоре відображення руху гуманітарної допомоги, контроль за її надходженням, розподілом і використанням відповідно до визначених цільових напрямів.

Отримувачі гуманітарної допомоги, які є юридичними особами, у примітках або поясненнях до фінансової звітності мають розкривати інформацію про види, обсяги та вартість отриманої гуманітарної допомоги, а також напрями її фактичного використання. Це сприяє підвищенню прозорості облікової інформації, забезпеченню контролю за цільовим використанням допомоги та дотриманню вимог чинного законодавства.

Отже, воєнні умови істотно ускладнили організацію бухгалтерського обліку, оскільки він потребує суцільного, безперервного та документально

підтвердженого відображення всіх господарських операцій, що здійснюються на підприємстві. Особливого значення в цей період набуває належна професійна підготовка бухгалтерських кадрів, їх здатність працювати зі специфічними обліковими операціями, пов'язаними з гуманітарною допомогою, майновими втратами, форс-мажорними обставинами та іншими наслідками війни. Важливо, щоб фахівці своєчасно опановували нові нормативно-правові вимоги, які були запроваджені з початку воєнного стану, та правильно застосовували їх у практиці бухгалтерського обліку й звітності.

3.2 Бухгалтерський облік виплат мобілізованим працівникам ТОВ «СЕМІОЛ»

ТОВ «СЕМІОЛ» забезпечує збереження робочих місць за двома мобілізованими працівниками, які залучені до виконання обов'язків, передбачених законами України «Про військовий обов'язок і військову службу» та «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».

Кодексом законів про працю України визначено, що за працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом, а також військову службу під час мобілізації на особливий період, зберігаються місце роботи та посада на підприємстві на весь період проходження служби – до завершення особливого періоду або до дня фактичного звільнення з військової служби.

З 19 липня 2022 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин» від 01.07.2022 р. № 2352-IX, яким було змінено порядок гарантій для працівників, призваних на військову службу. Зокрема, цим законом скасовано обов'язок роботодавця зберігати за такими працівниками середній заробіток. Водночас гарантія щодо збереження місця роботи та посади залишається чинною.

Відповідні зміни внесено до частини третьої статті 119 КЗпП України, де формулювання «зберігаються місце роботи, посада і середній заробіток» було

замінено на «зберігаються місце роботи і посада». Отже, якщо раніше за мобілізованими працівниками зберігався середній заробіток, який компенсувався за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до законодавства про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей, то на сьогодні така норма втратила чинність.

Водночас підприємства, враховуючи специфіку організації праці, фінансові можливості та умови господарської діяльності, мають право за власною ініціативою продовжувати здійснювати виплати мобілізованим працівникам. Такі виплати можуть проводитися за рахунок власних коштів роботодавця, однак вони вже не є обов'язковими з позиції трудового законодавства. При цьому їх розмір може визначатися підприємством самостійно і не обов'язково має бути прив'язаний до показника середнього заробітку.

У 2025 році ТОВ «СЕМІОЛ» ухвалило рішення щодо додаткової підтримки своїх мобілізованих працівників. Окрім збереження за ними робочих місць і посад, підприємство запровадило добровільні виплати за рахунок власних коштів.

ТОВ «СЕМІОЛ» є платником податку на прибуток на загальних підставах, тому має право самостійно приймати рішення про здійснення таких виплат. Це право передбачено ст. 9-1 Кодексу законів про працю України «Додаткові порівняно із законодавством трудові і соціально-побутові пільги», відповідно до якої підприємства, установи та організації в межах своїх повноважень і за рахунок власних коштів можуть установлювати для працівників додаткові трудові та соціально-побутові гарантії порівняно з тими, що визначені законодавством.

У зв'язку з цим доцільно визначити порядок документального оформлення та бухгалтерського відображення таких виплат. Насамперед необхідно видати наказ керівника ТОВ «СЕМІОЛ» про запровадження нарахування і виплати грошової підтримки мобілізованим працівникам. Саме цей наказ виступатиме підставою для здійснення відповідних нарахувань

бухгалтерською службою підприємства.

У наказі варто зазначити, що виплати встановлюються на підставі ст. 9¹ Кодексу законів про працю України, мають добровільний характер, здійснюються за рахунок власних коштів підприємства, а їх розмір є фіксованим і дорівнює мінімальній заробітній платі. Зразок такого наказу подано в додатку до кваліфікаційної роботи.

У бухгалтерському обліку зазначені виплати пов'язані з найманими працівниками та виникають у межах трудових відносин. Відповідно, вони визнаються витратами підприємства і можуть бути відображені за дебетом рахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності» та кредитом рахунку 661 «Розрахунки за заробітною платою».

При цьому нарахування таких виплат не залежить від посади, яку працівник обіймав до мобілізації, або від функціональних обов'язків, які він виконував на підприємстві. Їх призначення полягає саме у забезпеченні додаткової соціальної підтримки мобілізованих працівників у період проходження ними військової служби.

Добровільні виплати мобілізованим працівникам ТОВ «СЕМІОЛ» розглядаються як складова оплати праці. Тому податок на доходи фізичних осіб, військовий збір та єдиний соціальний внесок щодо таких сум утримуються і нараховуються у загальному порядку. Водночас чинним законодавством не передбачено окремих коригувань фінансового результату до оподаткування податком на прибуток у зв'язку із здійсненням таких виплат.

Пропозиції щодо відображення в бухгалтерському обліку господарських операцій, пов'язаних із нарахуванням і виплатою добровільної грошової підтримки мобілізованим працівникам ТОВ «СЕМІОЛ», наведено в таблиці 3.1.

Отже, добровільні виплати мобілізованим працівникам доцільно відображати в табелі обліку використання робочого часу за кодом «ІН», який застосовується для позначення іншого невідпрацьованого часу, передбаченого законодавством. До такого часу, зокрема, належить період виконання працівниками державних або громадських обов'язків, проходження

допризовної підготовки, військових зборів, донорські дні, відгули тощо.

Під час визначення виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням зазначені суми враховуватимуться відповідно до вимог Порядку обчислення середньої заробітної плати, доходу, грошового забезпечення для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 року № 1266, з урахуванням чинних змін і доповнень.

Таблиця 3.1 – Бухгалтерській облік добровільних виплат ТОВ «СЕМІОЛ» мобілізованим працівникам (складено автором на підставі документів бухгалтерського обліку аналізованого підприємства)

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Нарахована фіксована сума (мінімальна заробітна плата) мобілізованому працівнику	23, 92, 93, 94, 97	661
2	Нарахований ЄСВ на суму виплат мобілізованому працівнику	23, 92, 93, 94, 97	651
3	Утримано ПДФО та військовий збір	661	641, 642
4	Сплата до бюджету нарахованого ЄСВ та утриманого ПДФО й військового збору	651, 641, 642	311
5	Перераховано на картковий рахунок суму мінімальної заробітної плати мобілізованому працівнику	661	311

Сформулюємо додаткові рекомендації щодо порядку бухгалтерського відображення добровільних виплат мобілізованим працівникам ТОВ «СЕМІОЛ» та узагальнимо їх у вигляді схеми на рис. 3.2.

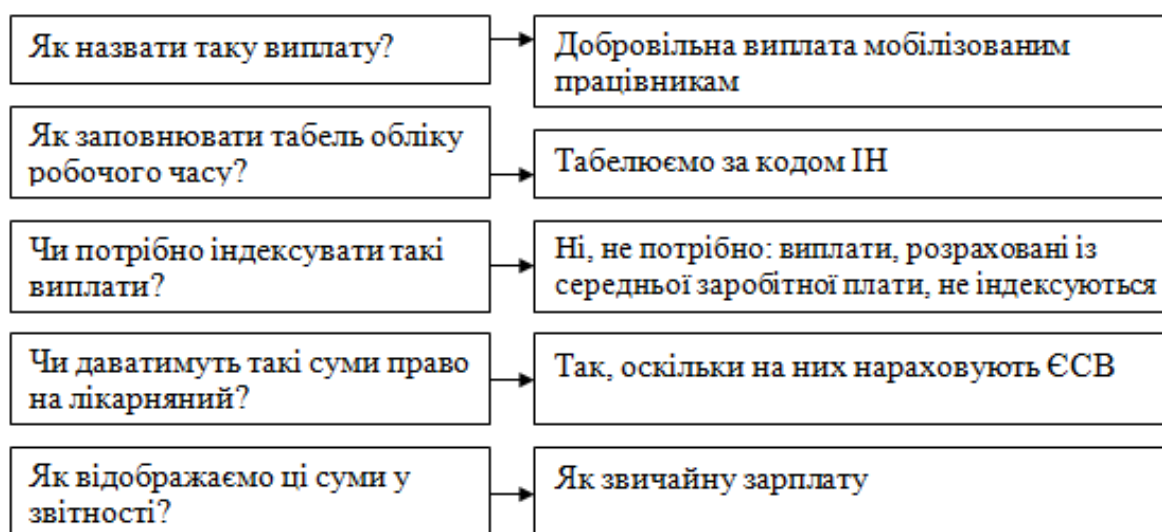

Рис. 3.2 – Додаткові рекомендації щодо обліку виплат мобілізованих працівників ТОВ «СЕМІОЛ» (складено автором)

Добровільні виплати мобілізованим працівникам доцільно відображати у «Відомості про суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого податку на доходи фізичних осіб і військового збору», тобто у формі 4ДФ. Це забезпечує належне документальне підтвердження сум нарахованого доходу, а також правильність відображення утриманих і сплачених податкових платежів відповідно до вимог чинного законодавства.

3.3 Напрями удосконалення внутрішнього аудиту у системі забезпечення бухгалтерського обліку в умовах невизначеності

Ефективно організована система внутрішнього аудиту, поряд з виконанням інших важливих функцій, сприяє підвищенню якості, достовірності та впорядкованості бухгалтерських даних. В умовах невизначеності, нестабільності зовнішнього середовища та зростання господарських ризиків така функція набуває особливої значущості, оскільки забезпечує додатковий контроль за обліковими процесами, активами, зобов'язаннями та фінансовими результатами підприємства.

В українській практиці внутрішній аудит ще не набув достатнього

теоретичного обґрунтування та не має широкого практичного застосування. Водночас у зарубіжних країнах цей напрям сформувався ще на початку XX століття як система, що охоплювала три ключові елементи: розмежування повноважень, ротацію персоналу, а також використання й аналіз облікових записів.

Згодом функціональне призначення внутрішнього аудиту істотно розширилося. Він почав охоплювати не лише перевірку правильності бухгалтерських записів, а й організацію та координацію заходів, спрямованих на забезпечення збереження активів, оцінювання надійності облікової інформації, підвищення ефективності господарських операцій і контроль за дотриманням загальної стратегії розвитку компанії.

Таким чином, еволюція внутрішнього аудиту зумовила вихід цього поняття за межі традиційного бухгалтерського обліку. У сучасному розумінні внутрішній аудит є незалежною та об'єктивною діяльністю з надання гарантій і консультацій, спрямованою на вдосконалення функціонування організації, підвищення ефективності управління, посилення контролю та мінімізацію ризиків у діяльності підприємства.

Організація внутрішнього аудиту на підприємстві значною мірою залежить від специфіки його діяльності, організаційної структури, масштабів господарських операцій, галузевих особливостей та рівня ризиків. Водночас незалежно від цих чинників внутрішній аудит має ґрунтуватися на низці базових принципів, які забезпечують його результативність і практичну цінність для системи управління підприємством.

До основних принципів внутрішнього аудиту доцільно віднести:

1. Об'єктивність і незалежність, що забезпечуються неупередженістю аудиторів, відсутністю їхньої особистої зацікавленості у результатах перевірки та організаційним відокремленням від підрозділів, діяльність яких підлягає контролю.

2. Безперервність моніторингу ключових параметрів фінансово-господарської діяльності підприємства, що дає змогу своєчасно виявляти

відхилення, ризику та проблемні ділянки в обліковій і управлінській системі.

3. Систематичність перевірки та коригування поточних і узагальнених облікових даних, які характеризують стан внутрішнього середовища підприємства, його активів, зобов'язань, витрат, доходів і фінансових результатів.

4. Орієнтація на своєчасне усунення помилок і вдосконалення обліково-аналітичної системи, що передбачає не лише виявлення порушень, а й розроблення практичних рекомендацій щодо оптимізації бухгалтерського обліку, контролю та аналізу.

Головною особливістю внутрішнього аудиту ефективності діяльності підприємства є його спрямованість на підвищення якості управління активами, зокрема на забезпечення належного рівня їх ліквідності. Недостатня ліквідність активів може бути наслідком недосконалої організації обліку витрат, неефективного контролю за використанням ресурсів або недостатньо обґрунтованої оцінки майна підприємства.

Розбіжності між реальною вартістю активів і їх балансовою оцінкою часто виникають унаслідок формального підходу до проведення інвентаризації, неналежного документального підтвердження господарських операцій або відсутності дієвої системи внутрішнього аудиту. Саме тому внутрішній аудит має забезпечувати не лише контроль за правильністю облікових процедур, а й об'єктивну оцінку стану активів, ефективності їх використання та відповідності облікової інформації фактичному стану справ.

Для забезпечення незалежності контрольно-ревізійної діяльності доцільним є створення на підприємстві окремої аудиторсько-ревізійної групи, яка підпорядковуватиметься безпосередньо Раді засновників. Такий підхід дає змогу мінімізувати вплив керівників окремих структурних підрозділів на результати перевірок, підвищити об'єктивність аудиторських висновків і забезпечити більш ефективне реагування на виявлені порушення чи недоліки.

На основі практичного досвіду та аналізу спеціальної наукової літератури [31–33] можна виокремити такі основні напрями функціонування системи

внутрішнього аудиту на підприємстві:

аудит втрат, пов'язаних із виробничим браком;

аудит процесу формування собівартості продукції, робіт і послуг;

аудит фактичного обсягу виконаних робіт та залишків незавершеного виробництва;

аудит збереження, руху й об'єктивності оцінювання оборотних активів;

аудит нематеріальних активів, правильності їх оцінки, обліку та нарахування амортизації;

аудит експлуатаційних витрат, ефективності використання основних засобів та обґрунтованості амортизаційної політики;

аудит витрат на оплату праці, ефективності нормування праці, системи мотивації та використання кадрового потенціалу підприємства.

Отже, внутрішній аудит є важливим інструментом підвищення ефективності управління підприємством. Його належна організація сприяє зміцненню фінансової дисципліни, підвищенню достовірності бухгалтерської інформації, раціональному використанню ресурсів, своєчасному виявленню ризиків і прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Розглянемо міжнародні підходи до організації внутрішнього контролю, які можуть слугувати методологічною основою для формування ефективної системи контролю на українських підприємствах.

На сучасному етапі у міжнародній практиці розроблено низку концепцій, спрямованих на підтримку підприємств у побудові дієвої системи внутрішнього контролю. Їх доцільно враховувати під час розроблення методик внутрішнього контролю, адаптованих до умов діяльності конкретного суб'єкта господарювання. До найбільш поширених міжнародних підходів належать: COSO «Внутрішній контроль: інтегрований підхід», розроблений Комітетом спонсорських організацій Комісії Тредуея; SAC «Контроль і аудит систем», підготовлений Дослідницьким фондом Інституту внутрішніх аудиторів; COBIT «Цілі контролю при використанні інформаційних технологій», розроблений Асоціацією аудиту та контролю інформаційних систем ISACA; а також

стандарти SAS 55 і SAS 78, затверджені Американським інститутом дипломованих бухгалтерів і присвячені питанням оцінювання структури внутрішнього контролю під час аудиту фінансової звітності.

Концепція COSO «Внутрішній контроль: інтегрований підхід» визначає базові засади побудови системи внутрішнього контролю, орієнтованої на виявлення, оцінювання та моніторинг економічних ризиків. На сьогодні саме положення COSO покладено в основу більшості сучасних розробок у сфері внутрішнього контролю, що зумовило її широке практичне застосування. Сутність ризик-орієнтованого підходу полягає в тому, що планування заходів внутрішнього аудиту здійснюється з урахуванням заздалегідь визначених сфер діяльності, у яких існує підвищена ймовірність виникнення суттєвих ризиків [34].

Відповідно до концепції COSO, елементами системи внутрішнього контролю виступають контрольні процедури, відповідні дії, а також стан або результат їх виконання. У межах цього підходу внутрішній контроль розглядається не як відокремлена функція, а як невід'ємна складова загальної системи управління ризиками підприємства. Такий підхід дає змогу забезпечити більш системне виявлення загроз, своєчасне реагування на відхилення та підвищення ефективності управлінських рішень.

Концепція SAC «Контроль і аудит систем» орієнтована на методичну підтримку аудиторів у питаннях контролю й аудиту в умовах функціонування інформаційних систем. Вона містить детальні рекомендації щодо дослідження впливу різних компонентів інформаційних технологій на систему внутрішнього контролю підприємства [35]. Особливого значення ця концепція набуває в умовах цифровізації облікових і управлінських процесів, коли надійність інформаційних систем безпосередньо впливає на якість облікових даних, безпеку інформації та ефективність контролю.

Згідно з концепцією SAC, одним із ключових завдань внутрішнього аудитора є оцінювання адекватності системи внутрішнього контролю, перевірка достовірності та захищеності даних, а також аналіз ефективності

використання ресурсів організації. Отже, внутрішній аудит у межах цього підходу виконує не лише контрольну, а й аналітичну та консультативну функції, спрямовані на підвищення надійності інформаційного середовища й удосконалення управління підприємством.

У стандарті COBIT «Цілі контролю при використанні інформаційних технологій» визначено послідовність дій, а також критерії оцінювання внутрішнього контролю інформаційної системи управління. Особлива увага в межах цього підходу приділяється таким характеристикам інформаційної системи, як конфіденційність, цілісність, відповідність критеріям ефективності, продуктивності, безпеки, узгодженості та надійності [36].

Отже, оцінювання системи внутрішнього контролю доцільно розглядати як сукупність чітко визначених правил, методів і процедур, спрямованих на збирання аудиторських доказів, їх подальший аналіз та інтерпретацію. Такий процес дає змогу встановити, наскільки система управління підприємством відповідає поставленим цілям, забезпечує ефективність управлінських рішень, своєчасне виявлення ризиків і належний контроль за діяльністю на різних рівнях організаційної структури.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі кваліфікаційної роботи було систематизовано основні зміни в організації бухгалтерського обліку на підприємствах в умовах воєнного стану, зокрема в п. 3.1. Особливу увагу приділено питанням обліку гуманітарної допомоги та формування відповідної звітності, які здійснюються отримувачами гуманітарної допомоги та її набувачами, якщо вони є юридичними особами, відповідно до порядку, визначеного Міністерством фінансів України. Наголошено, що за відсутності належного обліку операцій з отримання та цільового використання гуманітарної допомоги така допомога може вважатися використаною не за призначенням.

Установлено, що воєнні умови суттєво ускладнили ведення бухгалтерського

обліку, оскільки він передбачає суцільне, безперервне й документально підтверджене відображення всіх господарських операцій, які здійснюються на підприємстві. Важливим чинником забезпечення якісного облікового процесу в період війни є необхідність професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерських працівників. Особливо це стосується фахівців, які мають працювати зі специфічними обліковими операціями та правильно застосовувати нові нормативно-правові акти, ухвалені після початку повномасштабної війни.

Крім того, у розділі запропоновано методику організації бухгалтерського обліку виплат мобілізованим працівникам ТОВ «СЕМІОЛ», що розглянуто в п. 3.2. Актуальність цього питання зумовлена тим, що досліджуване підприємство зберігає робочі місця за двома мобілізованими працівниками, які виконують обов'язки, передбачені законами України «Про військовий обов'язок і військову службу» та «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».

У межах дослідження надано практичні рекомендації щодо документального оформлення та бухгалтерського відображення відповідних добровільних виплат. Зазначено, що під час розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням такі суми мають враховуватися відповідно до Порядку обчислення середньої заробітної плати, доходу, грошового забезпечення для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 року № 1266, з урахуванням чинних змін і доповнень.

Також запропоновано відображати добровільні виплати мобілізованим працівникам у «Відомості про суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого податку на доходи фізичних осіб і військового збору», тобто у формі 4ДФ. Такий підхід забезпечує належне податкове відображення виплат, підтверджує їх правомірність і сприяє дотриманню вимог чинного законодавства.

У п. 3.3 визначено основні напрями вдосконалення внутрішнього аудиту в системі забезпечення бухгалтерського обліку в умовах невизначеності.

Обґрунтовано, що внутрішній аудит має важливе значення для підвищення достовірності облікової інформації, своєчасного виявлення помилок, мінімізації ризиків і покращення управління активами підприємства.

Сформульовано основні принципи внутрішнього аудиту, до яких віднесено: об'єктивність та незалежність, що забезпечуються неупередженістю аудиторів та відсутністю їх особистої зацікавленості в результатах перевірки;

безперервність моніторингу контрольованих показників фінансово-господарської діяльності підприємства;

систематичність перевірки та коригування поточних й узагальнених облікових даних, які характеризують стан внутрішнього середовища підприємства;

спрямованість внутрішнього аудиту на своєчасне виявлення й усунення помилок, а також на оптимізацію системи бухгалтерського обліку та економічного аналізу.

Головною особливістю внутрішнього аудиту ефективності діяльності підприємства є його орієнтація на підвищення рівня ліквідності активів і забезпечення достовірності їх оцінки. Недостатня ліквідність активів може бути наслідком недосконалої організації обліку витрат, неефективного контролю за використанням ресурсів або формального підходу до проведення інвентаризації. Водночас розбіжності між реальною вартістю активів та їх балансовою оцінкою можуть свідчити про недостатню якість внутрішнього контролю й відсутність об'єктивної системи внутрішнього аудиту господарської діяльності.

З метою посилення незалежності контрольно-ревізійної роботи доцільним є створення на підприємстві окремої аудиторсько-ревізійної групи, яка підпорядковуватиметься безпосередньо Раді засновників. Така організаційна модель дасть змогу забезпечити неупередженість перевірок, підвищити якість аудиторських висновків, своєчасно виявляти проблемні ділянки обліку та формувати обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення фінансово-господарської діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

Під організацією бухгалтерського обліку доцільно розуміти комплекс цілеспрямованих заходів, спрямованих на формування цілісної, впорядкованої та ефективно функціонуючої облікової системи. Її основне призначення полягає у забезпеченні інформаційних потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів облікової інформації, що охоплює вибір оптимальної форми організації обліку, створення належного матеріально-технічного, методичного та інформаційного забезпечення облікового процесу.

Організація бухгалтерського обліку є одним із ключових і найбільш відповідальних етапів функціонування підприємства, оскільки саме вона створює основу для системного відображення господарських операцій, контролю за ресурсами, формування звітності та прийняття управлінських рішень. Без належним чином організованого бухгалтерського обліку неможливо забезпечити стабільну, законну та результативну господарську діяльність суб'єкта підприємництва.

Правові засади регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку, а також складання фінансової звітності в Україні визначено Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Відповідно до чинного законодавства підприємство самостійно обирає форму організації бухгалтерського обліку з урахуванням специфіки своєї діяльності, масштабів господарських операцій, організаційної структури та управлінських потреб. Керівник підприємства затверджує наказ про облікову політику, у якому визначаються основні принципи, методи та процедури ведення обліку. Відповідальність за належну організацію бухгалтерського обліку покладається на власника підприємства або уповноважений ним орган.

Проведене оцінювання організації бухгалтерського обліку в ТОВ «СЕМІОЛ» дає підстави стверджувати, що на підприємстві сформовано якісну та функціональну систему облікового забезпечення. Бухгалтерський облік організовано з урахуванням вимог законодавства, потреб управління та

сучасних умов господарювання.

Важливою особливістю організації бухгалтерського обліку в ТОВ «СЕМІОЛ» є активне впровадження діджитал-технологій і використання сучасних цифрових інструментів. Підприємство послідовно застосовує електронний документообіг, що забезпечує значні переваги для облікових, управлінських і комунікаційних процесів. Його використання сприяє спрощенню роботи з документами, підвищенню оперативності їх опрацювання, зменшенню трудомісткості ділових процедур і створенню більш зручних умов для взаємодії між працівниками, контрагентами та державними органами.

Запровадження електронного документообігу дає змогу істотно економити робочий час, який за традиційної паперової форми витрачається на підготовку, погодження, пересилання, зберігання та пошук документів. Крім того, використання такої системи сприяє скороченню витрат на друк, паперові носії, поштове надсилання й архівне зберігання документації. Отже, цифровізація документообігу в ТОВ «СЕМІОЛ» позитивно впливає на ефективність організації бухгалтерського обліку, підвищує швидкість оброблення інформації та забезпечує більш раціональне використання ресурсів підприємства.

Оперативність підписання документів і широке використання електронного підпису створюють для ТОВ «СЕМІОЛ» додаткові переваги під час оформлення звітності, погодження документів та взаємодії з контролюючими органами, контрагентами й іншими учасниками господарських відносин.

У своїй діяльності ТОВ «СЕМІОЛ» застосовує програмний продукт BAS Бухгалтерія, який є одним із найбільш поширених і затребуваних інструментів для ведення бухгалтерського обліку та підготовки звітності в Україні. Використання цього програмного забезпечення дає змогу суттєво оптимізувати витрати на організацію облікового процесу, зменшити обсяг ручної праці, підвищити швидкість оброблення інформації та мінімізувати ризик технічних помилок.

Завдяки автоматизації бухгалтерська служба товариства має можливість своєчасно та якісно формувати звітність для фіскальних і контролюючих органів, здійснювати аналітичну роботу, забезпечувати належне податкове планування та виступати надійним джерелом фінансової інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Стандартизовані механізми ведення бухгалтерського й податкового обліку, а також інструменти формування звітності, передбачені у програмі BAS Бухгалтерія, сприяють дотриманню чинних правових норм і вимог податкових органів щодо підготовки, перевірки та подання звітної інформації.

Особливо важливого значення цифровізація набуває в умовах воєнного стану, оскільки вона забезпечує підтримку безперервності облікового процесу, спрощує документообіг і дає змогу оперативно реагувати на зміни у господарській діяльності підприємства.

Функціонування підприємств у період воєнного стану характеризується високою складністю, динамічністю та непередбачуваністю. За таких умов для ухвалення своєчасних управлінських рішень підприємству необхідно постійно здійснювати моніторинг не лише власної діяльності, а й стану роботи основних партнерів – постачальників, покупців та інших контрагентів. Співпраця з ними має важливе значення для забезпечення безперервності господарських процесів, своєчасного виконання договірних зобов'язань і підтримання стабільності розрахунків.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи було систематизовано основні зміни в організації бухгалтерського обліку на підприємствах в умовах воєнного стану, що розглянуто у п. 3.1. Зокрема, увагу зосереджено на особливостях обліку гуманітарної допомоги та формуванні відповідної звітності, які здійснюються отримувачами й набувачами гуманітарної допомоги, якщо вони є юридичними особами, відповідно до порядку, встановленого Міністерством фінансів України.

Визначено, що воєнні умови істотно ускладнили ведення бухгалтерського обліку, оскільки він передбачає суцільне, безперервне та документально

підтверджене відображення всіх господарських операцій, які здійснюються на підприємстві. Важливою умовою забезпечення якісної організації облікового процесу в період війни є професійна перепідготовка бухгалтерських кадрів. Особливого значення набуває здатність фахівців працювати зі специфічними обліковими ситуаціями, а також правильно застосовувати нові нормативно-правові акти, ухвалені від початку воєнного стану.

Крім того, у п. 3.2 запропоновано методику організації бухгалтерського обліку виплат мобілізованим працівникам ТОВ «СЕМІОЛ». Актуальність цього питання зумовлена тим, що досліджуване підприємство зберігає робочі місця за двома мобілізованими працівниками, які виконують обов'язки, передбачені законами України «Про військовий обов'язок і військову службу» та «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». У межах дослідження надано практичні пропозиції щодо документального оформлення таких виплат та їх належного відображення в системі бухгалтерського обліку.

У п. 3.3 визначено напрями вдосконалення внутрішнього аудиту в системі забезпечення бухгалтерського обліку в умовах невизначеності. Обґрунтовано, що внутрішній аудит є важливим інструментом підвищення достовірності облікової інформації, своєчасного виявлення помилок, мінімізації ризиків і посилення контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Сформульовано основні принципи внутрішнього аудиту, серед яких: об'єктивність і незалежність, що забезпечуються неупередженістю експертів; безперервність моніторингу контрольованих параметрів фінансово-господарської діяльності; систематичність перевірки та коригування поточних і узагальнених облікових даних, які характеризують стан внутрішнього середовища підприємства; спрямованість внутрішнього аудиту на своєчасне усунення помилок і вдосконалення системи бухгалтерського обліку та аналізу.

Головною особливістю внутрішнього аудиту ефективності діяльності підприємства визначено його орієнтацію на підвищення рівня ліквідності активів, достовірність їх оцінки та раціональність використання ресурсів. Саме тому внутрішній аудит доцільно розглядати як важливу складову системи

управління, що сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства та підвищенню якості прийняття управлінських рішень.

Отже, поставлена мета кваліфікаційної роботи, яка полягала в дослідженні теоретичних засад і розробленні практичних рекомендацій щодо організації бухгалтерського обліку на підприємстві в сучасних умовах, була реалізована у повному обсязі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тлущкевич Н.В. Бухгалтерський облік і аудит. Електронний посібник. Луцьк: Луцький національний технічний університет, 2025.
2. Скоробогатова Н.Є. Облік і аудит. Конспект лекцій: навчальний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / Скоробогатова Н. Є. ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2024. 192с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/72377>
3. Скоробогатова Н.Є. Облік і аудит. Практикум [Електронний ресурс] : навчальний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / Скоробогатова Н. Є.; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2024. 109 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/72378>
4. Лубенченко О.Е., Шульга С.В., Костирко Р.О. Облік і аудит: навчальний посібник. Дніпро: Середняк Т.К., 2024. 280 с.
5. Яковенко С. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник. Лозова: ХАДФК, 2023. 362 с.
6. Югас Е. Ф., Лалакулич М. Ю., Рibaкова Л. П. Облікова політика підприємства в умовах війни. *Бізнес-Інформ*. 2023. №5. С. 147 - 152.
7. Олехова О., Шекера В. Облікова політика в умовах воєнного стану. *KPMG*. 2022. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2022/12/oblikova-polityka-v-umovakh-voyennoho-stanu.html>
8. Грицишен Д.О. Трансформація завдань бухгалтерського обліку як основа розвитку його теоретико-методологічної конструкції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 11. С. 280-286.
9. Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в умовах інноваційних інформаційних технологій : *монографія* / Є. А. Карпенко, О. В. Карпенко, А. І. Мілька [та ін.]. Полтава : ПУЕТ, 2021. 410 с.
10. Семанюк В.З. Тенденції розвитку парадигми обліку в інформаційному суспільстві. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу,*

контролю і оподаткування у контексті Європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації: матеріали IX міжнародної науково-практичної конференції. Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2021. С. 120-123.

11. Мельник Н. Г., Семанюк В. З. Бухгалтерський облік у контексті сталого розвитку та циркулярної економіки. *Бізнес-Інформ*. 2021. №9. С. 183 - 188.

12. Безтелесна Л.І., Паламарчук О.С. Інноваційний розвиток будівельних підприємств на локальному рівні. *Бізнес-Інформ*. 2020. №2. С. 193 – 202.

13. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / В.М. Краєвський, О.П. Колісник, Н.В. Гуріна та ін. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 388 с.

14. Бачинський В.І., Куцик П.О. Бухгалтерський облік (загальна теорія): навч. посібник. Львів. 2023. 360с.

15. Гевлич Л.Л., Гевлич І.Г. Бухгалтерська справа: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. 132 с. URL: <https://cutt.ly/S39g5PC>

16. Давидюк Т.В. Облік, аудит і оподаткування: теорія та практика: навч. посібник / Т. В. Давидюк [та ін.]. Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків, 2021. 607 с.

17. Рязанова Н.О. Бухгалтерський облік: навчально-методичний посібник. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2022. 287 с.

18. Лобода Н.О., Чабанюк О.М. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2022. 224 с. URL: https://alerta.kiev.ua/img/cms/PDF/Chabanuk_Buh_oblik_22_Zmist.pdf

19. Панасюк В.М., Мельничук І.В., Мужевич Н.В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Тернопіль, 2020. 328 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/37678>

20. Суха О.Р. Аудит. Навч. посібник. Київ: Каравелла, 2019. 284 с.

21. Плаксієнко В.Я. Безпаперова бухгалтерія на підприємстві. Київ: Каравелла, 2019. 252 с.

22. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік. 2-е видання, перероблене і доповнене. Навчальний посібник. Київ: Каравелла, 2019. 424 с.
23. Плиса В.Й., Плиса З.П. Бухгалтерський облік. Навч. посібник. Київ: Каравелла, 2019. 560 с.
24. Верига Ю.А. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник. Київ: Каравелла, 2019. 400 с.
25. Серпенінова Ю.С., Гольцова С.М., Макаренко І.О. / за заг. ред. Ю. С. Серпенінової. Бухгалтерський облік: загальна теорія. Навчальний посібник. Київ: Каравелла, 2019. 336 с.
26. Стельмашук А. М. Бухгалтерський облік: теорія, практикум, тренінг. Навч. посібник. Київ: Каравелла, 2019. 680 с.
27. Попова Г.Ю. Сучасні виклики та удосконалення бухгалтерського обліку на підприємствах будівельної галузі. Наукові перспективи: журнал. 2023. № 12(42). С. 375-390.
28. Попова Г.Ю., Войченко К.С. Економічні механізми трансформацій бізнесу та нова парадигма бухгалтерського обліку. *Збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції «Вища технічна освіта XXI століття: виклики, проблеми, перспективи»*, 14–15 грудня 2023 р. Краматорськ – Івано-Франківськ : ДонНАБА. 2023. С. 249-253.
29. Бухгалтерський облік у галузях економіки: Підручник для студ. вищ. навч. закл. / Б.Б. Захожай, М.Ф. Базась, М.М. Матюха, В.М. Базась; За ред. В.Б. Захожая, М.Ф. Базася. - К.: МАУП, 2021. - 968 с.
30. Крупка Я. Д. Тенденції розвитку бухгалтерського обліку під впливом сучасних викликів. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування у контексті Європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації: матеріали IX міжнародної науково-практичної конференції* Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2021. С. 65-68.

31. Лучко М. Р., Пилипчук Н. М. Контроль якості внутрішнього аудиту підприємств в умовах євроінтеграційних процесів / М. Р. Лучко, Н. М. Пилипчук // Бізнес Інформ . – 2015 . - № 7 . – С . 229 – 234 .

32. Сапоговська О. В. Особливості аудиту оцінки ризиків інвестиційних проектів / О. В. Сапоговська // Бізнес Інформ . – 2015 . - № 7 . – С . 108 – 113.

33. Сравнение концепций внутреннего контроля // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://bankir.ru>

34. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року, частина 1 / Пер. з англ. : Ольховікова О. Л., Селезньов О. В., Зєніна О. О., Гик О. В., Біндер С. Г. К. : Міжнародна федерація бухгалтерів. Аудиторська палата України. - 842 с.

35. Офіційний сайт COSO // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://coso.org>.

36. Йовенко І. Проведення внутрішнього аудиту на підприємстві: важливі аспекти / І. Йовенко // Аудитор України. – 2015. - № 4 (233). – С. 30 – 35.

37. Соломка Б.Г., Попова Г.Ю. Удосконалення облікової та аудиторської роботи на підприємстві житлово-комунального господарства. Економіко-гуманітарні проблеми сьогодення. Секція 4. Модернізація економіки і суспільства: соціогуманістичний та інтелектуально-інноваційний контексти. Збірник наукових праць за матеріалами І Всеукраїнської науково-практичної конференції. Краматорськ, 17-18 жовтня 2019 р. / За заг. ред. Г.Ю. Попової. Х.: ТОВ «Промарт», 2019. Вип. 1. - С. 67-76.